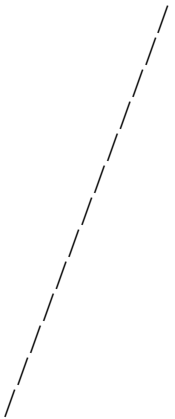
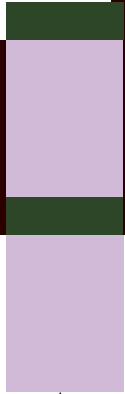

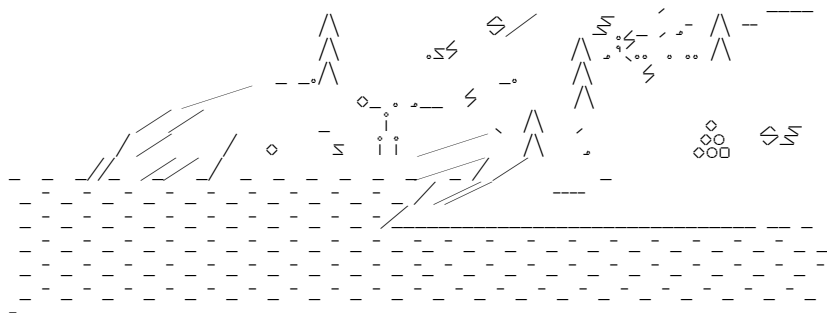
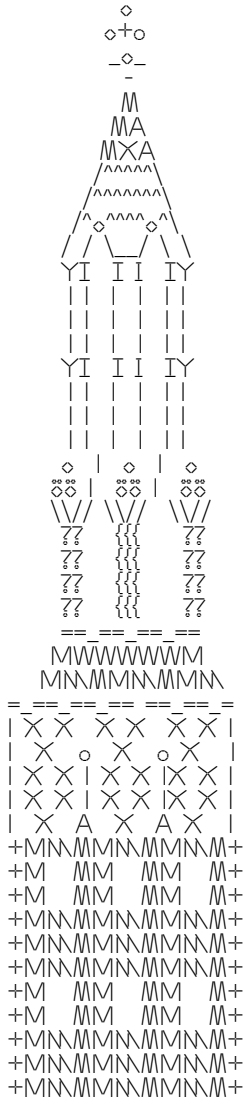
Satulinna
Suosaarelle,
painosaliin

—sta

Satulinnasta Suosaarelle, painosaliin
Kuvataiteen maisterin kirjallinen opinnäyte

Mimma Tuomisalo

Tiivistelmä

(iv / 59)

Tekijä	Mimma Tuomisalo
Työn nimi	Satulinnasta Suosaarelle, painosaliin
Opetusalue	Taidegrafiikka
Professori	Annu Vertanen
Ohjaaja	Jani Ruscica
Tarkastajat	Helmi Kajaste ja Jyrki Siukonen
Sivumäärä	59
Vuosi	2024
Kieli	suomi

Tämä kirjallinen opinnäytetyö muodostuu kolmesta esseestä, jotka käsittelevät suunnitelmien tekemistä, *Mestaritontun seikkailut* -sadun instituutiokriittistä luentaa ja tehtaana olemista. Opinnäytteen lopussa on ystävyiden työhuone-unelmakartta. Opinnäytteen kirjoittamista on ohjannut ajatus siitä, että tekstit muodostavat yhdessä strategian, viisivuotissuunnitelman epävarmalle tulevaisuudelle kuvataiteilijana. Teksteissä tarkastellaan kriittisesti sitä, miten yhteiskunnassa vakiintunut ajattelu työstä ohjaa taiteilijana toimimista ja alalla pärjäämistä, vaikka taiteen tekeminen toimii hyvin eri logiikalla kuin tavaramuodon ja rahan ansaitsemisen kautta hahmotettu palkkatyö.

Kirjallinen kokonaisuus on osittain katkonainen, eikä esitely viisivuotissuunnitelma muodosta täsmällisiä tai kopioitavissa olevia konkreettisia askelmerkkejä muiden iloksi. Viisivuotissuunnitelman ajatusta sovelletaan sen väljimmässä mahdollisessa muodossa, rakenteena kolmelle esseelle, joihin on koottu erilaisia ajatuksia ja huomiota työn järjestämisestä kuvataiteilijana. Opinnäyte toimii sen edellytetyn suppeuden vuoksi eräänlaisen puheenvuoron roolissa, kollaasimaisena ehdotuksena, eikä niinkään järkeviin lopputulmiin päätyvänä tutkimuksellisena akateemisena tekstinä.

Kokonaisuus on muodostettu kaunokirjallisesti subjektiivisesta kokemuksesta käsin. Teksti on kuitenkin koottu etsimällä kanssa-ajattelihoita huomioita taustoittamaan ja ohjaamaan. Opinnäytteessä ei tarkastella erityisen kriittisesti esseisiin rakentuvia asetelmia, vaan pyrkimys on enemmän yhdistellä tai rinnastaa asioita toisiinsa niin, että syntyisi jälleen yhdenlainen läpivalaisu siitä, mitä työ on, ja millaisia muotoja sille voisi olla mahdollista kuvitella.

Opinnäytteen taiteellinen osa, prosessimainen vedos- ja pienoismallikokonaisuus, koostuu offset-litografialla, serigrafialla ja letterpressillä tehdyistä teoksista. Teoskokonaisuus esitettiin *Kuvan Kevät 2023* -valmistuvien ryhmänäytelyssä ilman yhteen kokoavaa nimeä. Teokset käsittelevät sanojen ja kuvien yhteensovittamattomuuksia ja työtä. Esseiden aiheet kumpuavat taiteellisen osan olennaisimmista sisällöistä.

Sisällysluettelo ^(v / 59)

iv Tiivistelmä

v Sisällysluettelo

vi Dokumentaatio opinnäytteen taiteellisesta osiosta

xv Alkusanat 15.1.2024

7 1. Pienoisessse suunnitelmista ja työstä

16 2. Mestaritontun viimeinen seikkailu
Suunnitelmassa valehtelemisestä
Mestaritontun matka alkaa
Yhdessä Suosaarella
Ääneen sanomattomista säännöistä ja kaiken vaivalloisuudesta
Mestaritonttu meritokraattisessa maailmassa
Jälkikirjoitus

30 *Priskurant öfver fabriks tillverkningar ja Erittely* -proosaruno

34 3. Tehtaana olemisesta
Valtava mehupilli, tehtaanpiiput
Tämä teos katsoo ikkunasta, kun sää kerrallaan putoaa Merihaan ylle
Taiteen ja työn yhteensovittamattomuuksista
Tehtaista ja nostalgiasta
Työ hyperobjektina
Fiktio ymmärryksen välineenä

48 Ystävyiden työhuone-unelmakartta

54 Lähdeluettelo

2023

Kuvan Kevät -valmistuvien ryhmänäyttely 6.5.–5.6.2023

Martta ja Ragnar Ypyän suunnitteleman viljasiilon ylin kerros, *Siilo*-näyttelytila, Kuvataideakatemia, Sörnäinen, Helsinki.
Installoitu vedoskokonaisuus ja pienoismalli.

Teos operoi säpäleisen narratiivin ja kerronnallisten vihjeiden avulla ja esittää tätä kautta toisinnon kuvan ja tekstin yhdistämisen suhteettomuudesta. Teokseen sisältyvä teksti kertoo fiktiivisestä tehtaasta, jonka voi ajatella olevan tekijä itse, tai kuka tahansa moderni työntekijä. Teksti esittelee teoskokonaisuuden eri osat tämän fiktiivisen tehtaan tuotteina. Siten teksti toisaalta viittaa kokonaisuuden muihin osatekijöihin arkkitehtipiirustusten tapaan (ks. AR 1232 001 Räystäs- ja katosdetalji) ja toisaalta luo viitteen teoksen maailman sisäisestä logiikasta.

*

Hintaluettelo tehtaan valmisteista

2023

Kuivaneula ja serigrafia paperille

30 x 37 cm

4 editio

Käyttämisen ohje ja kulutus (N:o 122)

2023

Offset-litografia ja serigrafia paperille

113 x 76 cm

uniikki

Fiktio ja funktio (N:o 123)

2023

Offset-litografia ja serigrafia paperille

113 x 76 cm

4 editio

Enkelinä, tehtaana, tuottavana yksilönä (N:o 144)

2023

Letterpress ja serigrafia paperille

21 x 29 cm

24 editio

Fabrik (N:o 150)

2023

pienoismalli kartongista

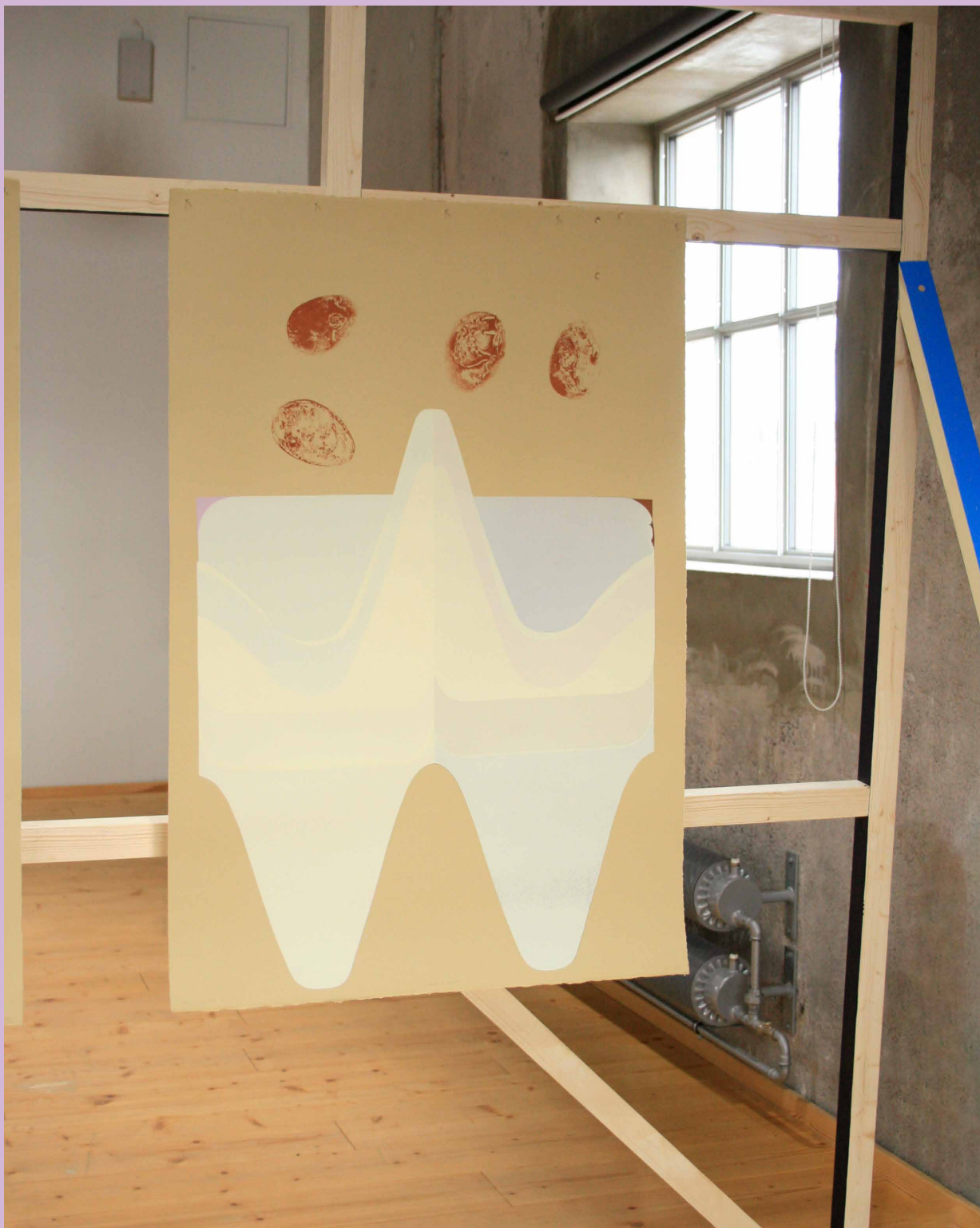
24 x 8 x 3 cm

Etualalla Käyttämisen ohje ja kulutus (N:o 122) ja Fiktio ja funktio (N:o 123) takaa, seinällä Fabrik (N:o 150)

Seinällä vasemmalla Enkelinä, tehtaana, tuottavana yksilönä (N:o 144) ja oikealla Hintaluettelo tehtaan valmisteista.

Fiktio ja funktio (N:o 123)

2023

Offset-litografia ja serigrafia paperille

Käyttämisen ohje ja kulutus (N:o 122)

2023

Offset-litografia ja serigrafia paperille

Enkeli slytytti
röökkinsää ja antoi
asetelmällisen
vartalonsa
rentautua.

Enkelin hauikset
olivat kuin korvehdit.
Enkelillä oli raketin
metalliset kiiltävät
kyljet ja sukuPuoli
päähineenä.

Enkelillä oli aina
kiire, siksi hän
vaikutti etäiseltä
ja siltä kuin olisi
jotain velkaa.

Enkelinä, tehtaana, tuottavana yksilönä (N:o 144)
2023
Letterpress ja serigrafia paperille

Fabrik (N:o 150)
2023
pienoismalli kartongista

15.1.2024

(xv / 59)

Päädyin toteuttamaan opinnäytteen taiteellisen prosessin vastahan-
kaan, käyttäen perse edellä puuhun -metodia. Päätin, etten tulisi
antamaan yhtäkään vastausta kenellekään, ennen kuin *Kuvan Kevät*
-ryhmänäyttelyn avajaispäivä koittaisi. En selvittäisi etukäteen edes
itse itselleni salaiseen muistikirjaan, mitä ihmettä olin tekemässä
ja mikä oli tavoite. Teokseni ei olisi selitettävissä. En keksisi kon-
septia. Kukaan ei ymmärtäisi mistään mitään. *Luottaisin prosessiin.*
Tiesin, ettei tällaista lähestymistapaa palkita. Petyin, kun tällaista
lähestymistapaa ei palkittu.

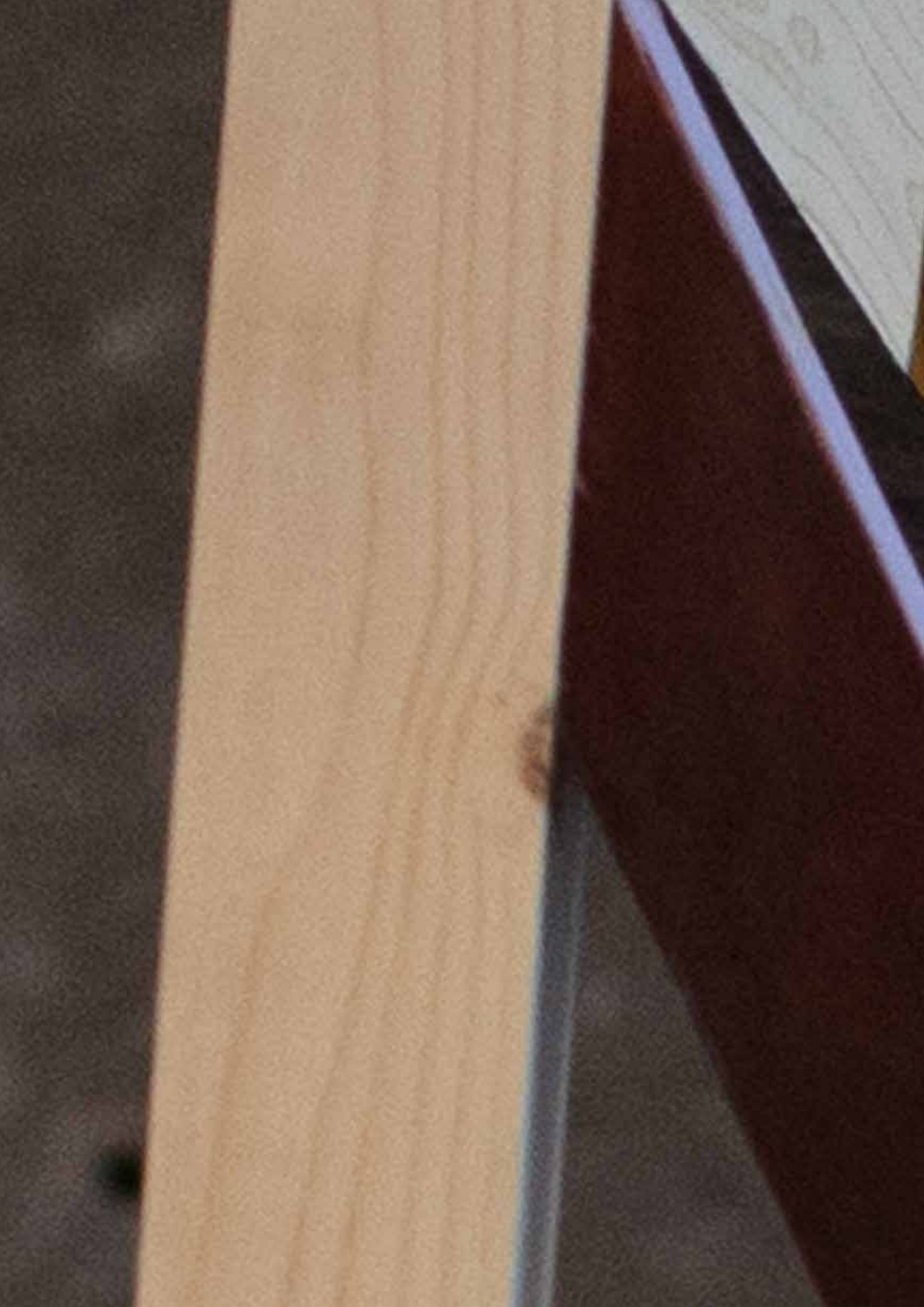
Nyt tilanne on toinen.

Olen tehnyt suunnitelman.
Olen Mestaritonttu.

Satulinnasta
Suosaarelle,
painosaliin

*Pluskvam-
perfekti*

Pienoisessse suunnitelmista ja työstä

(eräänlainen johdanto)

Suunnitelmallisuus ja pakko avata aikeitansa yleensä kirjallisessa muodossa ohjaa ammattikuvataiteilijan arkea. Taiteilijana toimimisen palkitsevuudesta ja älyllisestä monipuolisuudesta huolimatta prekaari ammattikuva tarkoittaa monien muiden epävarmuustekijöiden ohessa myös sitä, että tehdäkseen työtänsä, taiteilija joutuu ikään kuin hakemaan lupaa työnteolle tai työnteon puitteiden järjestymiselle. Portfoliot, työ- ja näyttelysuunnitelmat, tulo- ja menoarviot, apuraha- ja työhuonestipendihakemukset ynnä matka-avustukset odottavat kuukausittain tekemistään ja lomakkeet täyttämistään. Lupa ei ole ikinä lopullinen, ja harvoin pitkäaikainen, jolloin se on säännöllisesti uusittava esittämällä lisää suunnitelmia. Anomuksissa vielä tekemätön työ kuvaillaan mahdollisimman laajavaikutteisena, kokemuksellisenä ja tarkoituksenmukaisena, usein vailla varmuutta työn toteutumisesta.¹

1) Ruusuvirta et al. 2023, 44

Avantgardistinen lupaus (taiteellisen)työn ja elämän yhteensulautumisesta on muodostunut prekarisaation ja globaalin hyperkilpailun ajassa noidan keitokseksi. Sopan äärellä on oltava tarkkana, mitä näiden ainesosien yhteen sekoittamisesta alkaakaan syntyä, ja missä määrin tämä huumaava keitos voi viedä mukanaan. Apurahoja hakeva kuvataiteilija on kilpailukykyisen ja yritteliään työntekijän malliesimerkki, joustavan ja projektimuotoisen työelämän ruusukehai. Huomiotalouden logiikan mukaisesti taiteilijan on oltava läsnä, esiteltävä itseään, työtään ja ajatuksiaan niin tiukkaan tahtiin,² että myös tulevaisuuden työstänsä, potentiaalisista aikomuksistaan ja uusista avauksistaan on puhuttava välillä liiankin etuperoisesti. Taiteilija joutuu mahdollisesti tahattomaankin avioliittoon suunnitelmien kanssa.

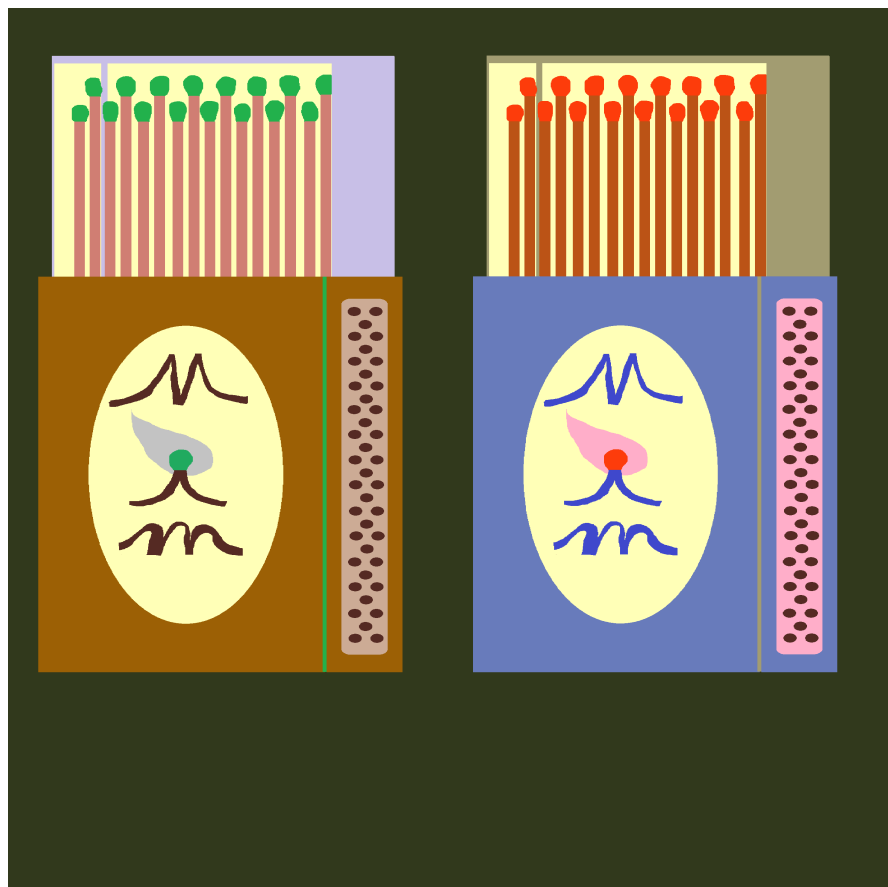
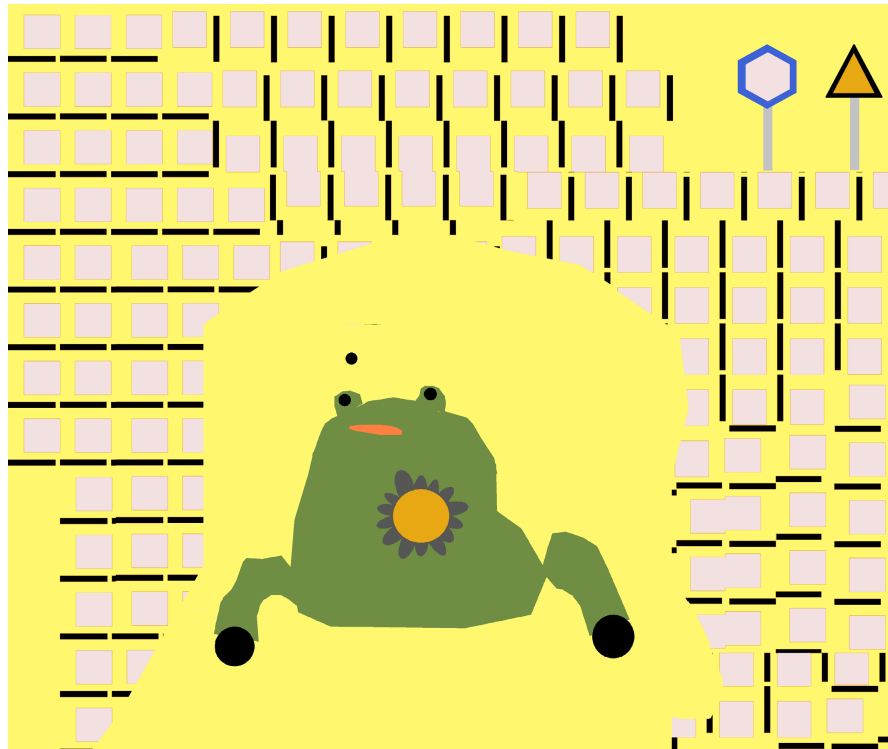
2) Herbert 2016, 11–12

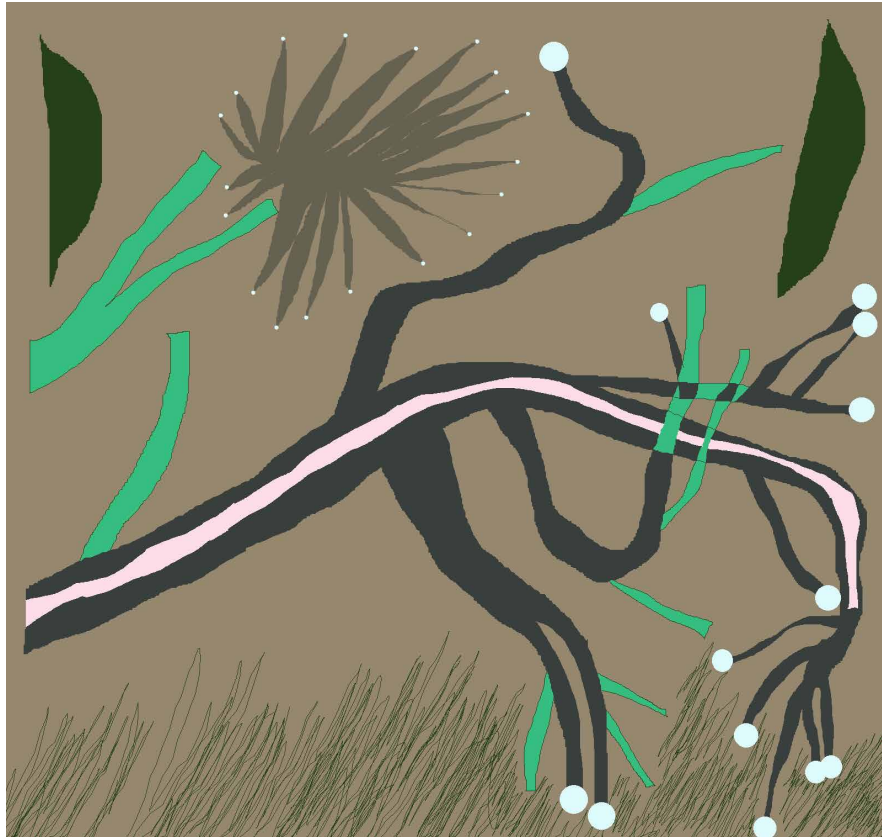
Oma kokemukseni on, että suunnitelman tekeminen edellyttää työn pilkkomista suunnitteluun ja toteuttamiseen. Opinnoissani Kuva- taideakatemiassa aloin hahmottaa sitä, miten työskentelen ja millaisissa toimintaedellytyksissä minun on mahdollista sekä tehdä, että ajatella, mikäli tavoitteena on toimia luovasti. Koen, että toteutuskelpoisen suunnitelman tekemiseksi on jaksotettava ajattelu tekemisen edelle, eli ymmärrettävä lopputulosta ennalta. Tämä voi tarkoittaa kokemusta aiheesta, tekniikoista, tavoitteista ja vaikutuksista. Täsmällistä listaa lopputuloksen ymmärrykseen vaadittavien tietojen laadusta ja määrästä en osaa antaa. Kuitenkin juuri tästä alkaa huomaamani kitka taiteen ja suunnitelman välillä, josta olen alkanut saada jonkinlaista näppituntumaa, ja jota hahmotan osittain rakentamisen prosessien kautta.

Tekemiselle oikeiden olosuhteiden luominen on yksi suurimmista tehtävistä, jonka olen itselleni asettanut näinä vuosina. On täysin mahdollista, ettei jonkun muun ole tarvinnut suhtautua puitteisiin ja niiden analyysiin näin vakavamielisesti. Vaihdoin vasta maisterivaiheessa taidegrafiikan opetusalueelle ymmärtäessäni siellä olevien työskentelypuitteiden mahdollistavan minulle ajattelemaan oppimisen, koska ajatukset eivät omassa tapauksessani synny päässä, vaan ennemmin kädessä.

Olin siihenastisen aikuisikäni yrittänyt keksiä hyviä ideoita ja ehkä löytänytkin sattumalta muutaman, mutta en ollut päässyt työskentelemään niiden kanssa. Aiemmassa koulutuksessani arkkitehtina olin opiskellut, miten ideoista tehdään virtuaalisia kommunikointimateriaaleja, mutta se ei tuntunut aivan riittävän. En tiennyt, mitkä lainalaisuudet odottivat materiaalisessa maailmassa, eikä minulla ollut pääsyä tietokoneeni konkreettisempaan työympäristöön. Piirtelin MS Paintilla kuvia, kun en osannut edetä paperille kirjoitettuja hauskoja anekdootteja tai suunnitelmakissejä pidemmälle.

Taidegrafiikan opetusalueella kontrasti oli ilmeinen. Painosalin tapaiset työskentelyresurssit ja -järjestelyt ovat olleet hyvin avoimet ja artikuloidut, opettelemiseen on saanut matalalla kynnyksellä apua. Työmestarit ovat toimistoaikoina paikalla. Nyky-yliopistoa ohjaavan, yhä koventuvan tulostavoitteisen rahoitusmallin asettamassa toimintalogiikassa tämäkin ikävä kyllä tulee muuttumaan. Itse sain nauttia noin puolentoista vuoden ajan työskentelemään opettelemisen luksuksesta.

Tekeminen ajatteluna on minulle kuin itse rakentamista. Kyseessä on prosessi, jossa pystyy reagoimaan. Alun aavistus pitää aina sisällään mahdollisuuksien avoimuuden ja vaihtoehtojen lukuisuuden. Usein työ pyritään saamaan valmiiksi, jolloin se tihentyy juuri tietyn olomuodon omaavaksi asiaksi, joka ei voi sittenkin olla myös kaikkea muuta. Tälle välille jää prosessi, jossa on monta mahdollisuutta tehdä päätöksiä: mikä tämä lopullinen olomuoto täsmällisesti on. Manuaaliset työvaiheet ohjaavat minua työssäni varmemmin ottein, kuin suunnitelmien noudattaminen.

Ensimmäisen vihjeen suunnitelmien toteuttamisen vaikeuksista sain, kun ihmettelin joskus, miksi luonnokset näyttivät mielestäni lähes aina kiinnostavammilta kuin lopputulemat, joiden tekemiseen olin käyttänyt paljon aikaa ja vaivaa. Etukäteissuunnitelman tekeminen katkoo minulle luontaisen (tekemällä) ajattelun tynkiksi, jotka on tämän jälkeen mahdollista enää vain kokoonpanna. Suunnitelman (jonkin kohdan) voi tulla toteuttaneeksi väkisin, kun on mennyt lupaamaan itselleen tai jollekin muulle tekevänsä aikomuksensa mukaan, vaikka tätä aikomusta etukäteen muodostaessaan lähtikin väärään suuntaan liian vähin tiedoin tulevaisuudessa tekemästään asiasta. Koen tällaisen kokoonpannun prosessin lopputuloksen väistämättä ontoksi ainakin omana tekeleenäni. Olen siitä huolimatta monet kerrat runnonut asioita maailmaan, jotta saattaisin ilmoittaa tehneeni jotakin, edes nämä vinkurat ja onnettomat tuotokset.

Koen, että työskennelläkseni hyvin, minun on voitava reagoida prosessissa. Kyse on ehkä taiteen tekemistäkin enemmän yksinkertaisesti ja riisutusti *työskentelystä, työstä ja työkykyisyydestä*. Tämä mahdollisuus työskennellä reagoiden on siksi haasteellista, että se vaatii keskittymistä ja omistautuneisuutta, eli lyhyesti sanottuna aikaa, hyviä työskentelypuitteita ja työn järjestämistä niistä lähtökohdista, että työn tekemiselle voi antaa sen vaatiman huomion, että voi opiskella ja kokeilla asioita, joita ei ole vielä ennen tehnyt.

Työskentely taiteilijana kiinnostaa minua, siksi tietysti kirjoitan aiheesta. Taiteen tekemisen perusedellytysten tiedetään olevan heikohkoissa kantimissa, vuonna 2022 Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskuksen Cuporen toteuttama *Taiteen ja kulttuurin barometri* kertoo, että kunnollisen toimeentulon kylkiäisinä taiteilijat saavat usein myös aikataulukiireet, venyvät työpäivät, palkattomat lomamat ja vain hyvin vähän joustoa sen suhteen, mitä töitä he voivat ottaa vastaan ja milloin. Toimeentulon epävarmuus ja pienet tulot taas vaivaavat 81–85% tutkimukseen vastanneista taiteilijoista.³ Opinnäyteprosessin aikoihin Turun taideakatemiassa valmistui Riikka Kontion opinnäytetyö, jonka mukaan kuvataiteilija joutuu häpeämään työtään: työhön liittyvät rakenteelliset ongelmat kasautuvat yksittäisen taiteilijan kannettavaksi häpeätaakkana. Henkilökohtaisia selviytymiskeinoja häpeän kohtaamiseen on vain vähän.⁴

3) Ruusuvirta et al. 2023, 47

4) Kontio 2023, 40

5) Michaels 2001, 2–3, 6–7

Samaan aikaan taiteilijoiden urakäsikirjojen klassikoissa, kuten Carroll Michaelsin *How to Survive and Prosper as an Artist*:ssa (2001) neuvotaan, että taiteilijoiden tulisi suitsia alaan sisäsyntyisesti kuuluvaa skeptisyyttä, itse itseään toteuttavia ennustuksia taiteilijamynteistä, kilpailuhengestä ja tarinaa taiteilijoista uhreina ja altavastaajina.⁵

6) Ruusuvirta et al. 2023, esim. 50, 57, 60, 64

Kerran kun pujottelin Helsingin Keskupuistossa vedostuspäivän jälkeistä tyhjyyttä tuntien kotiin, ymmärsin kuitenkin täsmällisesti juuri suunnittelemisen olevan oman työskentelyni itseään toteuttava ennuste. Suunnittelemisen on tahtomattani työskentelyäni ohjaileva voima, yössä lymyävä olento, josta en pääse eroon ja joka käyttää niskaani luistinratanaan, kun en jaksa enää valppaana vältellä pimeyden viettelyksiä. Tällä kävelyllä tajusin edellä kuvaamiani asioita, ja että työskentelyyni vaikuttaa suunnitelmien tekemisen tyrannia. Voi tietysti nähdä olevan lillukanvarsiin takertumista, että siirrän oman huomioni suunnittelemisen harmistuttavuuteen suuren mittakaavan rakenteellisten ongelmien sijaan. Edellisessä kappaleessa mainittujen lisäksi vaikkapa sen, että visuaalisten taiteiden julkinen rahoitus on toimialan kokoon nähden hyvin vähäistä⁶, minkä vuoksi Orpon hallituksen vuoden 2024 kuvataidealaan kohdistuvat kulttuurileikkaukset muodostuvat vielä tarkoitettuaikin voimakkaammiksi. Kävelyllä tapahtunut tajuaminen kuitenkin nitkautti ajatukseni liikkeelle.

Taiteilijana toimimisen edellytykset ovat kapeat, ja niitä laventaakseen täytyy esittää suunnitelmia. Mitä nämä suunnitelmat saavat aikaan? En kuitenkaan ole suunnitelmien tekemistä vastaan, ne toimivat työskentelyn ajureina ja jäsentäjinä. Ammattitaitoni perustuu paljoltikin siihen, miten konseptista saa vakuuttavan ja myyvän oloisen, ja miten idean voi kääntää niin päin, ettei sen ryhdikkään potentiaalın takaa korostu toteutuspuolen ikävät hankaluudet. Kun kuvataiteilijana ei kuitenkaan olisi tarkoitus vain myydä asioita, mutta pitäisi kuitenkin myydä itseään, millaista vetävää taidetta ajaudun tekemään? Miten säilytän tarkkaavaisuuden sen suhteen, että muodostaisin työskentelemiseni logiikan vain projektimuotoisuuden virtaviivaa hipoen, kuitenkin omia, tärkeitä ja ennakoimattomia yllätyksiä mukaan ujuttaen? Suunnitelma on lupaus, jota ei tarvitse pitää, mutta josta voi silti tulla huono omatunto.

7) O'Connor 2022, 17

Juuri siksi tämä opinnäyte muodostaa hataran viisivuotissuunnitelman ajalle, jossa minä olen valmistunut, valmis koitokseen: on aika alkaa kasvattaa ympärilleen työskentelyn edellytyksiä materiaalisesti ja sosiaalisesti, kun instituutioiden turva loittoaa. 1900-luvun lopun moraali- ja yhteiskuntafilosofian tärkeimmän nimen John Rawlsin *rationaalinen elämänsuunnitelma* on nykyhetken tekojen hallitsemista kuvitteellisesta ammatillisesta tulevaisuuden perspektiivistä. Sen mukaan meidän tulee kehittää taitoja, jotka tekevät meistä hyödyllisiä. Kurinalaisuus ja itsesäätely saa meidät sekä suorittamaan tehtävämme tarkasti, että luomaan yleisellä tasolla kaikista teoistamme eheän kokonaisuuden.⁷ Millaista itsekuria ja taitoa täytyy nyt harjoittaa, jos kuvitteellinen ammatillinen tulevaisuuteni tähtää hauskaan työhön, luottavaisesti etenevään arkeen ja yhdessäolon harjoitteluun?

Sekä teosteni aiheena, että luonnollisesti niiden taustalla on pitkään väijynyt työn teema. Työ on näennäisen yksinkertainen tiivistys jostakin sellaisesta asiasta, joka todellisuudessa on laaja ja vaikeasti määriteltävä keskinäisriippuvuussuhteiden verkosto, jota on vaikea erotella siihen vaikuttavista muista ilmiöistä. Työ on järjestyttävä moninainen aihe. Pyrin seuraavissa esseissä kuitenkin välttämään laajempaa referointia työstä tehdystä tutkimuksesta (sitä on valtavasti), työn teorioiden ja termien tarkempaa avaamista, sekä työn sosiaalipolitiikkaa ja kulttuurihistoriaa sen vuoksi, että tekstimassa lähtisi välittömästi paisumaan hallitsemattomasti. Olen lukenut aiheesta paljon, ja suhteellisen perillä sekä tiuhaan siteeratuista filosofeista Heideggeristä Žižekiin. Tunnen myös kulttuuripsykologien, taloustieteilijöiden, jonkin verran muutosjohtajien ja inspiraatiopuhujien, sekä vasemmiston kirjoituksia työstä. Tunnen Hannah Arendtin ja viimeisen kolmen hallituksen työmarkkinapolitiikan pääpiirteet. Olen lukenut monet pamfletit. Akateemisessa hengessä kerron jättäväni tämän kaiken määrittely- ja avaustyön esseideni rajaukseni ulkopuolelle. Keskityn lähestymään tulevaisuuden ja työskentelyn epävarmuuden, suunnittelemisen sekä tehtaana olemisen kysymyksiä osin kaunokirjallisin keinoin.

8) Löytty 2012, 80

Tekstien kirjoittamista vaivaa modernistinen käsitys siitä, että kun sanat on valikoitu tarkasti ja järjestetty juuri oikein mahdollisimman täsmällisesti ja eleettömästi, pedagogisessa hengessä kirjoittaja selittää ja lukija ymmärtää.⁸ Todistusvoimaisen asiatyylin ideologinen lähtökohta on, ettei mikään ole hämärää, ristiriitaista tai monimerkityksellistä. Itse olen kiinnostunut kirjoittamaan kaikesta tästä hämärästä ja määrittämättömästä jonkinlaisen ääneensanomisen ilon vuoksi, yrittämättä välttämättä väittää mitään erityisen koherenttia. Olen kiinnostunut oppimaan kaikenlaisista asioista, joita eteeni osuu, ja jotka huomiokynnykseni vaivalloisen lillerilallerimaisesti kapuamalla ylittävät. Kuitenkin mielestäni on myös tärkeää tietää, ja siksi olen kirjani lukenut. Helen Molesworth tiivistää osuvasti, miksi:

*Taiteilijana on tiedettävä, mitä on ”työ”,
jotta päivän päätteeksi ei tarvitsisi
ikuisesti jäädä ahdistuneena pohtimaan,
tuliko sitä tehtyä ”tarpeeksi”.*⁹

9) Molesworth 2023, 41

Imperfekti

Mestari- tontun viimeinen seikkailu

Suunnitelmassa valehtelemisestä

Kun *Kuvan Kevään* prosessi alkoi, minut yllätettiin housut kintuista painosalista. Olin päässyt tuseeraamisen makuun. Oltuani vuosia aiemmin jonkinlaisessa kykenemättömyyden ja ymmärtämättömyyden (ja aikaansaamattomuuden) aallonpohjassa, ymmärsin, että minun täytyy muuttaa työskentelyolosuhteitani kohti käytännön mahdollisuuksia kokeilla. Vaihdoin taidegrafiikan osastolle. Sain puolen vuoden aikana naarmutettua kuparilaattaa piikillä kaavio-kuvan lukutaitoisesta porsaasta, joka silmät mollottaen tavaa kirjaa, sekä sidottua kuutisen kirjablokkia, joista vain osa sai kannet, kunnes jo olikin korkea aika ilmoittaa maailmalle työsuunnitelmansa *Kuvan Kevään* suhteen. Suuri suunnitelma opinnäytetyöstä olisi pitänyt muodostaa jo aiemmin, tavoitteellisesti heti maisterinopintojen alkaessa, jotta koko kaksivuotisen opiskelurupeaman olisi voinut projektimuotoistaa hallituksi kokonaisuudeksi. Itse en kuitenkaan tohtinut keskeyttää orastavaa mahdollisuuttani viimein työskennellä preesensissä suunnitelmien tekemisen futuurin sijaan.

Olen etevä porsaanreikien keksijä. Olen myös ihminen, joka nauttii tehtävänantojen suomista rajauksista selkänोजना. Sitä hauskeempaa on keksiä jokin porsaanreikä tai kommervenkki, kun ensin on näennäisesti poissuljettu se, ettei saisi tai voisi tehdä mitä tahansa. Päätin palauttaa suunnitelman, jolla ei ollut suurtakaan sisältöä, jolloin olin vielä vähemmän velvoitettu noudattamaan missään määrin tätä suunnitelmaa.

1) Leskelä-Kärki 2015

Väitin, että tekisin teokseni asettamalla irralliseksi ja ulkoiseksi lähtökohdaksi noudattaa Aili Somersalon *Mestaritontun seikkailut* -teoksen omintakeista juonilogiikkaa. *Mestaritontun seikkailut* on tamperelaiskirjailija Aili Somersalon (1887–1957) lastensatukirja vuodelta 1919 ja ensimmäinen omistamani kirja. Somersalo uudisti teoksellaan sadun genreä, sillä saturomaanit yleistyivät Suomessa vasta 1950-luvulla.¹ Luin kirjan uudelleen vuodenvaihteessa juuri ennen kuin oli aikataulullinen välttämättömyys alkaa työskennellä *Kuvan Kevään* eteen.

Mestaritontun seikkailut on prosessikuvaus Mestaritontun kahdesta seikkailusta, kunnes hieman kirjan puolivälin jälkeen Mestaritonttu katoaa sadusta, ja tapahtumien sarja jatkaa kulkuaan onnelliseen loppuun saakka välittämättä lainkaan tästä protagonistin katoamis-tempusta. Mestaritonttu katosi opinnäyteprosessissanikin välittömästi ensimmäisen työsuunnitelman tekemisen jälkeen. Vain suunnitelman tunteva ihminen saattoi lukea jotakin Mestaritontun läsnäolosta opinnäytteen taiteellisena osiona toimivasta teoskokonaisuudesta. Nyt sen sijaan, kuten tämän kirjallisen opinnäytteen alkusanoista lähtien saattoi arvata, Mestaritonttu tekee paluun.

Analysoin *Mestaritontun seikkailuja* instituutiokriittisellä luennalla. Lähtöasetelmassa Mestaritonttu on prekaari työntekijä, vastavalmistunut kuvataiteilija, joka poistuu Satulinnan turvista, instituutiosta, koulusta, yliopistosta, maailmaan, joutuakseen vain Kyöpelin- ja Peikkovuoren, toisten instituutioiden, apurahatahojen, säätiöiden, museoväen, KELAn ja Työvoimapalvelujen kanssa tekemisiin.

Mestaritontun matka alkaa

Tarina alkaa siitä, että on yö. Satulinnan vahtimestarina toimiva Mestaritonttu kokee työskentelynsä olosuhteiden kaventuneen ja työstä saamansa arvostuksen laimentuneen siinä määrin merkittävästi, ettei hänellä ole enää mahdollisuuksia jatkaa työssään. Mestaritonttu päättää lähteä turvallisesta ja läpikotaisin tuntemastaan Satumaan kuninkaanlinnasta maailmalle, josta hänellä ei ole minkäänlaista kokemusta. Kaikki Mestaritontun esi-isätkin ovat pysytelleet Satulinnassa, kaukana maailmasta. Paremman elämän ja omaehtoisuuden fantasia, joka mahdollisesti on saavutettavissa tuntemattomassa, motivoi tontun hylkäämään ennakoitavuuden ja turvan.

2) Somersalo 1919, 10

Mestaritonttu jättää lähes kaiken, ystävänsäkin, mutta ottaa mukaansa siistit vaatteet, hopeahiekkaa lähteen pohjalta, sekä itsevalaisevan helmen. Mestaritonttu on vakuuttunut, että kunniallisella tontulla on hyvät mahdollisuudet menestyä maailmalla.² Mestaritonttu irtaantuu instituutiosta, sillä ennustettavuuden vastapainona vakiintunut olosuhteiden kestättömyys on jo pidemmän aikaa antanut vihjeitä itsestään. Autoritäärinen ja kiukutteleva hallitsija saa Mestaritontun mitan täyteen. Satulinnassa ei osata ottaa huomioon siellä oleilevien satuhahmojen tasa-arvoisia edellytyksiä tehdä työtään hyvin ja viihtyä linnassa. Satulinna perustuu kuninkaalliseen instituutioon, jossa lopulta vain kuninkaallisella perheellä on olemassa toimijuus. Kuninkaallisten seikkailut ja prinsessojen pelastusretket lopulta syrjäyttävät kirjasta Mestaritontun tarinan niin, ettei lukija saa edes tietää, mitä Mestaritontulle kävi. Mestaritontun ollessa satukirjan päähenkilö, instituutiota ylläpitävillä ja sen toiminnot mahdollistavilla satuolennoilla, esimerkiksi tontuilla, on hetken tauko hiljaisesta statistin asemasta ja kiitävä hetki tähti-roolissa.

3) Herranen 2020

Yhteiskuntatieteiden piirissä instituutiot nähdään yksinkertaistaen sääntöjä, normeja, kognitiivisia kehikkoja ja muita yhteiskunnallisten suhteiden ilmentymiä tuottavina tahoina.³ Instituutiot luovat järjestystä ja yleensä ratkaisevat jonkin ongelman. Esimerkiksi raha tai yliopisto on instituutio. Instituutioiden toimintaan liittyy oleellisesti luottamus ja kollektiivinen ajattelu. Instituutio syntyy, kun joukko ihmisiä on pysyvässä vuorovaikutuksessa keskenään. Instituution syntyminen ei voi kuitenkaan poistaa sitä, että ihmisten intressit ovat erilaiset, mutta jotta instituutio jatkuisi, ihmiset alkavat muodostaa sääntöjä ja normeja tasaamaan tai ohjaamaan intressien erilaisuutta. Näiden sääntöjen ja normien pikkuhiljaa vakiintuessa niitä aletaan soveltaa yleisemmin tilanteisiin, jolloin syntyy konventioita.⁴ Instituutiosta tulee lopulta itseensä viittavaa kollektiivista toimintaa, joka ilmenee mekaanisena sääntöjen seuraamisena.

4) Kankainen 2007, 54

5) Bloor 1997, 31–34;
Allardt 1983

Instituutiot tarjoavat jaettuina tapoja luokitella ilmiöitä ja hahmottaa yleisesti hyväksytyjä sääntöjä, mutta instituutio voi epäonnistua ja alkaa horjua, mikäli jaettu luottamus instituutioon vähenee.⁵ Instituutio voi alkaa vaikkapa ajaa liian kapean ihmisryhmän intressejä, kuten Mestaritonttu todennäköisesti kokee. Kuninkaallinen satulinna on varmasti ensi sijassa kiukuttelevaa kuningasta varten, mutta tietyn myönnytyksin myös tontuille. Kun myönnytykset alkavat muuttua näennäisiksi, Mestaritonttu ei näe itsellään olevan enää paikkaa instituution sisällä niin, että Satulinna tarjoaisi hänen elämänsä ratkaisuja rajoitusten sijaan.

6) Järvensivu &
Toivanen 2018, 44

Omaehtoista, itselleen sopivaa ja omia tavoitteita tukevaa elämää ja arkea tavoitellessaan Mestaritontun on, kenen tahansa tavoin, kiinnitettävä kriittistä huomiota työehtoihinsa. Työ, se laajasti ymmärrettyinä muunakin kuin vain palkkatyönä (joskin myös palkkatyön tapauksessa), vie vuorokaudestamme suuren osan valveillaoloajastamme.⁶ Ei ole siis pieni ja yksinkertainen tehtävä lähteä maailmaan etsimään paikkaa ja asentoa, jossa hyvä elämä olisi mahdollista. Puhuttaessa hyvinvoinnista, neuvot hyvän elämän saavuttamiseksi liittyvät usein yksilön kykyyn optimoida elämän muut osa-alueet tukemaan työssä selviytymistä. Unen laatu, palauttavat harrastukset, terveyttä edistävä liikunta ja ruokavaliovalinnat ovat tärkeitä kuluttaja-kansalaisen itsekontrollin välineitä pärjäämiseksi työmarkkinoilla ja siten elämässä. Mestaritonttu ottaa Satulinnasta lähtöpäätöksen tekemällä työläisen roolin, sillä hän suhtautuu kriittisesti työhönsä ja sen puitteisiin, ja ottaa päämääräkseen parantaa arkensa puitteita. Näin Mestaritonttu hylkää illuusion siitä, että palkkatyösuhte mahdollistaa vapauden.⁷ Tonttu uskoo voivansa löytää keinoja selviytyä maailmassa myös ilman kompromisseja, jotka eivät ole hänelle hyväksi. Mestaritonttu uskoo maailmaan.

7) Virén & Vähämäki 2011,
106

Satulinnan portista ulos kuljettuaan Mestaritonttu saapuu auringon noustessa päättymättömälle kanerva-aavalle, joka jatkuu horisonttiin asti. *”Tuhannet kanervat loivat häneen katseensa kerraten saman kysymyksen kuin Satumaankin kukkaset: minnekä matka, Mestaritonttu?”*⁸ Mestaritonttu tarpoo näännyttävällä aavalla ilman ruokaa tai juomaa aamuauringon alkaessa paahtaa. *”Hän katseli ympärilleen, mutta missään ei näkynyt marjoja, ei mehiläisiä mettä kantamassa, eikä läikkyvää lähteensilmää, vain kanervia, aina vain kanervia.”*⁹ Horisonttiin ilmestyy metsänraja, joka tarpomisesta huolimatta ei tule lähemmäksi, mutta välimatka Satulinnan portteihin kasvaa, eikä takaisin ole kääntymistä.

8) Somersalo 1919, 12

9) mt.

Ei ole vaikea keksiä, minkä metaforana kanerva-aava toimii vastavalmistuneen kuvataiteilijan poistuttua instituution suojista. Tuhannet tijottavat silmäparit, joille pitäisi kertoa niiden mykän olemuksen muuksi muuttava vastaus ja huomiota herättävä pitchaus siitä, mitä täällä ollaan tekemässä, minne menemässä, millainen rohkea avaus seuraavaksi syntyy, ilman tietoaakaan mistään elämän perusedellytyksiä tukevasta: ei suojaa, ruokaa tai juomaa. Ei työpaikkoja alalla. Kanervat eivät vastaa tai auta Mestaritonttua, sähköpostitse ei anneta palautetta hylätyistä hakemuksista. Mestaritontun on mahdollista vain jatkaa, yrittää päästä selville kanervien sanomattomista säännöistä ja tontulle ennestään tuntemattoman olinpaikan toimintalogiikasta tai odottaa ulkopuolista interventiota.

10) Somersalo 1919, 14

Mestaritontun pelastaa kanervikosta paikalle luudalla lehahtanut suosammaleeseen pukeutunut noita. Kuraattori? Apurahaintanssin myönnön antava päättäjätaho? Kanssataiteilija, jolla on tarjota apua? Sammaleiseksi esittäytyvä noita kertoo olleensa Peikkovuorien hovinoita, mutta saaneensa osakseen niin suurta kiittämättömyyttä, että hän lähti. Kuullessaan tontun olevan täysin identtisessä pattitilanteessa noitaa huvittaa: myös Satulinnassa on hyvästä maineestaan huolimatta samat ongelmat kuin kaikissa muissakin instituutioissa.¹⁰ Sammaleinen tarjoaa Mestaritontulle luutakyydin kotisaarelleen ja pyytää tonttua jäämään seuraksi ja avuksi. Sammaleisella on ystäviä sekä Peikkovuorella, että Kyöpelissä, jossa suurin osa noidista asuu, mutta Sammaleisen juuret ovat Suosaarella. Seuraan tottuneena noita pelkää tulevansa yksinäiseksi. Mestaritonttu lähtee Sammaleisen mukaan. Matka luudan kyydissä Suosaarelle sujuu siinä määrin mukavasti ja luottavaisesti, että Mestaritonttu nukahtaa noidan taakse tuntien unen läpi illan jälleen viilenevän.

Yhdessä Suosaarella

11) Molesworth 2023, 49

Avaan opinnäytteen hännänhuippuna toimivassa kuvaliitteessä *Ystävyiden työhuone-unelmakartassa* lähemmin sitä, millaisia odotuksia ystävydestä lähtöisin olevan taiteellisen yhteispraktiikan muodostamiseen voi liittyä, mutta aihe alkaa jo tästä: on huomionarvoista, että Mestaritontun avuksi saapuu nopeasti joku. Yksilöllinen ura, yksin pärjääminen ja omien ideoiden varjeleminen muilta on edelleen varsin vakiotavaraa kuvataiteen kentällä. Mestaritonttu lähti Satulinnasta yksin ja joutui kanervikkoon yksin, mutta Mestaritonttu ei jäänytkään setvimään ja selvittämään maailman tuntemattomia sääntöjä yksin. Kollektiiveja syntyy tietysti tarpeeseen siellä täällä yksinäisellä alalla, mutta esimerkiksi kuvataiteilijaksi kouluttautuminen pitää edelleen sisällään pitkälti yksin ja omista lähtökohdista studiossa työskentelyä, sen ohessa, että nykymuotoisessa taideopetuksessa taide opitaan viettämällä aikaa taiteilijoiden kanssa ja kuuntelemalla heidän puhettaan. Puhe tapahtuu kritiikkien, taiteilijaluentojen ja studiovisiittien muodossa,¹¹ mutta ainakin suomalaisessa taideopetuksessa vastuu näiden kuunnelmien jälkeisestä sisäistämisestä ja ajattelun jalostamisesta toiminnaksi jää yksilölle. Tavoitteena on usein luoda persoonallinen ja tunnistettava teosportfolio, joka viestii ainutkertaisen tekijyyden kiinnostavuudesta. Yhdessä työskentelyn dynamiikka tai jakamisen muodot voivat olla satunnaisten kurssien aihe, kiinnostava lisämauste.

12) Molesworth 2023, 48–49

Toisen maailmansodan jälkeen tapahtuneesta työn murroksesta seurasi taiteen ja taideopettamisen muutos. Siinä perinteiset tekniset taidot hylättiin samalla, kun yhteiskunta siirtyi tuotantoasteen taloudesta väliportaahan johtajien ja henkilöstöhallinnon ammattilaisten määrän kasvuun. Palkkatyö muuttui aineettomaksi tai performatiiviseksi taulukoiden piirtämiseksi, henkilöstökoordinoinniksi ja viestinnäksi. Taidettakaan ei voinut enää opettaa luotavaisesti vain opettamalla opiskelijoille silmä-käsi-koordinaatiota elävän mallin luokassa, kun taide oli murroksen mukana muuttunut taiturimaisesta suoritteesta ideoiden tuottamisen alueeksi.¹² Nykyaikaisen taiteen praktiikka täytyy muodostaa piirtämään opetteluun sijaan toisin, ja jäljelle on jäänyt eriskummallinen ja osin eristävä, yksinäiseksi tekevä epävarmuus siitä, onko taide työtä ja miten sitä tehdään yksilötaiteilijana oikein ja ennen kaikkea tarpeeksi.

Mestaritontun ja Sammaleisen yhteiselo ei urkene välittömästi. Suosaari on märkää lettoa ja sillä kasvavat tiheät juurakot, pensaat ja sammalenpeittämät kasvustot eivät päästä Mestaritonttua liikkumaan. Sammaleinen tulee apuun ja kertoo pienelle viidakolle, että Mestaritontun täytyy antaa kulkea saarella halunsa mukaan. Noita tekee pitkän poissaolonsa ränsistyttyä mökissä uuvahtaneille matkalaisille soppaa kellastuneista lehdistä, koiruhosta ja tyhjästä linnunpesistä antaen tontun lepäillä jakkaralla, mutta Mestaritonttu häkeltyy keiton syömäkeltomuutosta, mökin huonoa kuntoa ja lattialuukun alla asuvia lihavia lemmikkisammakoita, joista yhden nimi on Mosse. Kaksikon yhteensovittamattomat toimintatavat ja tottumukset ovat aiheuttaneet ensimmäisen konfliktin, mutta noita ja tonttu ratkaisevat tilanteen välittömästi. Sammaleinen osaa opastaa, mistä Mestaritonttu löytää syödäkseen suomuuraimia, ja Mestaritonttu asettuu mökin lähetyville laakealle kiville, jonka ylle kuusen alaoksat muodostavat katoksen. Kiven kyljessä on myös pieni vesipiste kivistä tihkuvan vesinoron muodossa. Aamulla noita on löytänyt tontulle kaapistaan aamupalaksi yrteistä leivottua leipää sammakoiden ehdittyä jo syödä herkullisen keiton kohteliaisuuden vaivaaman Mestaritontun onneksi. Kun sammakot loikkivat jonossa takaisin lattialuukun alle, kaksikko alkaa korjata hunnigolle jäänyttä noidan mökkiä.

Sammaleinen on spontaanisti järjestänyt arkensa, työnsä ja toimintaedellytyksensä omalla tavallaan omalla saarellaan ja omissa putiikissaan. Pienen, luonnollisen kitkan jälkeen Mestaritontun ja Sammaleisen praktiikoilla on edellytykset olla olemassa rinnakkain. Sammaleinen on nähnyt sen vaivan, että hän on tehnyt Mestaritontulle tilaa saarellaan, ohjeistanut viidakon ottamaan myös tontun

13) Somersalo 1919, 27

huomioon ja näyttänyt, ollen valmis jakamaan, saaren ne resurssit, joita tonttu tarvitsee. Molemmat tunnustavat kirjassa, että kukin todennäköisesti ”*viihtyy sellaisessa, mihin on tottunut*”¹³, samalla pitäen kiinni omista toimintatavoistaan ja mieltymyksistään, suoden toiselle tilan toimia itselleen sopivalla tavalla. Suosaarella on saamassa alkunsa lapsenomaisen unelmalliset työskentelyolosuhteet, joissa leikin tavoin on mahdollista vain rakentaa tarvitsemansa. Mestari-tonttu löytää litteän kiven pöydäksi ja toisen pienemmän kiven tuoliksi, oksista ja sananjaloista on mahdollista rakentaa tarvitsemansa, työhuoneelle seinät laakean kivilattian ja kuusenoksakaton välille ja työhuoneeseen vaikkapa syväpainoprässin.

Ääneen sanomattomista säännöistä ja kaiken vaivalloisuudesta

Ohikiitävän hetken kaikki vaikuttaa olevan täydellistä, kunnes instituutio hiipii sisään Kyöpelinvuoren kontrollikoneistona, ja arjen järjestelyjen tielle tulee välittömästi erilaisten muiden instituutioiden väliset sekasotkut. Mestari-tonttu alkaa setviä Kyöpelinvuoren Julma-Kumma -nimisen valtiaan alulle pistämiä tapahtumakulkuja. Draama saa lopulta Sammaleisen ja tämän luokse Kyöpelistä saapuvat noitaystävätkään kääntymään Mestari-tonttua vastaan sekä noidatkin keskenään eripuraan. Mestari-tonttu joutuu kääntymään tarinaan takaisin ilmaantuvien Satulinnan kuninkaallisten puoleen, jotka hekin sattuvat tarvitsemaan pois lähteneen Mestari-tontun apua, nokkeluutta ja resursseja. Kokonaiskuvaan sotkeutuu Peikkovuori, jonka valtias, toimitusjohtaja tai omistaja sattuu olemaan kaiken lisäksi Julma-Kumman serkku.

Mestari-tonttu ei tunne noitien tapoja, vaan joutuu näkemään paljon vaivaa saadakseen kiinni Kyöpelin- ja Peikkovuorien hänelle ennestään tuntemattomista kulttuureista, toimintatavoista ja historiasta. Mestari-tonttu joutuu hiipimään ikkunoiden alusilla ja salakuuntelemaan näkymättömäksi tekevän hämärähunnun alla päästäkseen edes puoliksi kärryille siitä, mistä koko kalabaliikki on saanut alkunsa ja mikä kaikki siihen liittyy. Sillä ei ole väliä, onko sikermän alkusyyt olleet järkevät, todelliset tai oikein mitoitettut, kaikki joutuvat taipumaan hallitsijoiden melodramaattisiin juonikuvioihin. Tämä tietysti on väsyttävä ja valtava ponnistus yhdelle tontulle. Mestari-tonttu tekee selvitystyötään voidakseen edetä pattitilanteessa, jossa tiedonmurunen kerrallaan paljastaa kaiken liittyvän kaikkeen. Samalla paljastuu instituutioiden laajempi mieli-

valtainen luonne. Julma-Kumma palkitsee ja ylentelee noitia parrankantajikseen, mikäli he miellyttävät häntä, ja rikkoo niiltä noidilta luudat, jotka epäonnistuvat Julma-Kumman heille asettamissa tehtävissään, vaikka nämä olisivatkin yrittäneet parhaansa. Noidat joutuvat kilpailemaan keskenään Julma-Kumman huomiosta, mutta myös liittoutumaan regressiivisesti ”me vs. muut” -asenteen vahvistamana kaikkea vähänkin uhkaavaksi tulkittavaa vastaan. Lisäksi noidat tarttuvat heltiämättä tilaisuuksiin, vaikka joutuisivat kamppitamaan samalla omia ystäviään. Kuvio muistuttaa paljon sitä dynamiikkaa ja lieveilmiöitä, joita kilpailu niukoista apurahoista, huomiotalouden logiikka ja yksilöllisyyden eetos voivat pahimmillaan aiheuttaa kuvataidekentälle.

Mestaritontun seikkailuissa instituutioiden maailman sekasotku alkaa välittömästi, kun kirjassa ilmenee hetkellinen tyven, pieni hetki, jossa Mestaritonttu voisi istua alas takamukselleen ja katsella ympärilleen vastavalmistuneessa uudessa huoneessaan. On mahdollonta keskittyä omiin asioihinsa, uuden elämän edellytysten rakentamiseen tai ajatusten kasaamiseen. Mestaritontun täytyy jatkaa etenemistä ja suorittamista. *Mestaritontun seikkailut* on prosessikuvaus, jossa jotain on haettava, tiputettava haettu asia oikeaan paikkaan oikeaan aikaan, vaellettava, saatava selville pinnanalaisia sanomattomia sääntöjä ja menneisyyden tapahtumia ja kaikki on työlästä. Mestaritontun luuloista poiketen maailmassa on mahdollonta menestyä vain sillä, että on itse kunnollinen ja hoitaa asiat hyvin. Noidat suosivat vain noitia, johtavassa asemassa olevat ovat serkkuja keskenään, ja juuri kun Mestaritontun välittömien asetustumistyö on valmista, tontun kohtaloksi lankeaakin satunnaisen tapahtumasarjan seuraaminen ja tehtävien päätön suorittaminen.

Mestaritonttu on resurssiviisas, toimelias ja pystyy ratkaisemaan lähes kaikki tielle osuvat haasteet. Tilanne kuitenkin väsyttää Mestaritontun. Kun ensimmäinen tilaisuus palata Satulinnaan tulee, tonttu ei epäröi. Eksplisiittisesti ainoa syy, joka Mestaritontun päätökselle annetaan, on paluu tontun tuntemiin sääntöihin ja toimintatapoihin, olivathan kaikki Mestaritontun vanhemmat, isovanhemmat ja esi-isätkin toimineet Satulinnan vahtimestareina. Mestaritonttu myös halutaan takaisin, jättiläismuurahaiset ovat yrittäneet jo kahdesti vallata linnan tontun ollessa pois tärkeistä vahtitehtävistään, jotka oli aiemmin otettu itsestäänselvyytenä.¹⁴ Mikään ei kuitenkaan anna olettaa, että Mestaritontun työn puitteet olisivat parantuneet, vaan sen sijaan Satumaan ulkopuolinen täysi hulabaloo olikin liikaa tontulle, joka ”ei rakastanut riitaa”.¹⁵ Riidan rakastaminen näyttäytyy siis kykynä selviytyä, toisin kuin Mestaritontun muut ominaisuudet, mukautumistaitoisuus, rauhan arvostaminen ja oikeudentuntoisuus.

14) Somersalo 1919, 105

15) mt. 30

Sosiologi ja tutkija Antti Gronow jakaa instituutioteorioita regulatiivisiin ja normatiivisiin teorioihin. Regulatiivisissa instituutioteorioissa instituutiot nähdään toimintaa rajoittavina tahoina. Instituutiot säätelevät toimintaa lakien, säännösten ja erilaisten sanktioiden kautta. Esimerkiksi talousteorioista yleiseksi ihmiskäsitykseksikin levinneen *uuden institutionalismin* ihmiskuvan mukaan (on luonnollista, että) kaikki ihmiset pyrkivät maksimoimaan etujaan. Instituutioiden tehtävä on luoda muodollisia ja epämuodollisia säännöksiä, sekä kontrolli, jossa sanktioiden avulla kerrotaan, miten ihmisten tulisi toimia.¹⁶ Normatiiviset instituutioteoriat puolestaan painottavat ajatusta, että instituutiot *ovat* normeja, joihin yhteiskunta meidät sosiaalistaa. Kun ihmiset ovat sisäistäneet normit menestyksekkäästi, instituutiot eivät tarvitse tuekseen sanktioita. Tämä sosiaalistaminen saa yksilöt toimimaan normatiivisten odotusten mukaan, vaikka heitä ei valvottaisi.¹⁷ Näin maailma muuttuu ennakoitavammaksi.¹⁸ Näin se, että Mestaritonttu saisi itse päättää, missä ja miten hänen on hyvä olla, on ennakoimaton, ja siten kielteinen, mahdottomaksi tehtävä käänne.

16) Gronow 2006;
Kankainen 2007, 56

17) Gronow 2006, 96–97

18) Kankainen 2007, 57

Mestaritonttu lähti luottavaisesti maailmaan, mikä rikkoi normia, mutta tonttu luotti siihen, että kunniallisuuden tapaiset ominaisuudet suojaisivat häntä suorilta tai epäsuorilta sanktiolta. Lopulta usko kunniallisuuteen muodostui esteeksi maailmassa pärjäämiselle. Tonttu oli sisäistänyt uusliberaalin yksilönvastuun jo vuonna 1919: sen, että on yksilön omista ominaisuuksista kiinni, ovatko mahdollisuudet hyvään elämään avoinna. Se, että tonttu on sitoutunut, kohtuullinen tai arvostaa rauhaa, ovatkin yllättäviä kynnyksysymyksiä, sillä hallitsijoiden aiheuttamassa kaaoksessa, nykytyömarkkinoilla tai apurahakierroksilla on oltava dynaaminen, räjähtävä ja intohimoinen. Sitoutumattomuus, omatoimisuus, kilpailu, se, ettei ikinä jättäydy muiden ihmisten varaan, pinnallinen yhteistoiminta, verkostoituminen ja kaikenlainen muu itsesääteily ja -kontrolli tarjoavat paremman suojakuoren tämän päivän todellisuutta vastaan kuin lojaalius ja arvoihin perustuva toiminta.¹⁹ Ei saa pysähtyä paikalleen, ei saa sitoutua mihinkään, ei saa tehdä uhrauksia.

19) Sennett 2002, 21

Luonnollinen lopputulema tästä on väsymys, joka tonttuakin kohtaa varsin nopeasti seikkailuiden tiimellyksessä. Ainoastaan alistuminen Satulinnan huonoille työolosuhteille tarjoaa Mestaritontulle ennakoitavuutta ja jatkuvuutta, mikäli tonttu ei ole valmis muuttamaan pysyvästi epämuukavuusalueelle kilpailemaan vauhdilla ja intensiteetillä. Satujen maailmassakin tontun mahdollisuudeksi jää vain sielun imevä palkkatyösuhte suorittavassa työssä (sivutyö ja hupenevalla vapaa-ajalla mahdollisesti tehty taide) tai totaalinen, yksinäinen prekaarius.

Jälkijättöisesti ajatellen lukijana oli helppo toivoa Mestaritontulle kaikkea hyvää, kun kirja alkoi Satumaan kuninkaan kohtuuttomalla äyskimisellä virkaansa tunnollisesti suorittavalle vanhalle tontulle. Mestaritontun mykkä paluu Satulinnaan, jossa kertomuksen fokus alkaa siirtyä tontusta pois kuninkaallisten telenovelamaiseen puuhailuun on hätkähdyttävä. Katarsiksen vuoksi Mestaritonttu olisi voinut tehdä paluunsa nyrkkiä tarmokkaasti puiden, maailman kokemusten rikastuttamana ja suorittamistaan urotöistä oman arvontuntoa uhkien, jolloin lunastuisi orastava lupaus siitä, että kenties Mestaritonttu tulee muuttamaan Satulinnan työoloja ja toimintaedellytyksiä sisältäpäin solidaarisempaan suuntaan. Tarina antaa olettaa surullisesti toisin, sillä Mestaritontulle ei enää anneta puheenvuoroa, vaan tontun kanssa linnaan palaava prinssi heittää peitellyn leikkimielisesti, kuinka Mestaritontun ei enää ikinä anneta lähteä karkuun yön turvin. Niin Mestaritonttu katoaa hiljaisesti kirjasta tarinan vielä ollessa kesken.

Mestaritontun seikkailut muodostaa siis kolmiosaisen tarinan, josta kahden ensimmäisen osion jatkoksi luontevasti asettuva tekstiosuus on kadonnut. Tällainen katkeaminen, loikka, aukko, leikkaus tai vaikeneminen on kaunokirjallinen keino, jossa sanomatta jätetty luo tekstiin tilan lukijaa varten. Sanomattoman kolon hän voi täyttää omista kokemuksistaan kumpuavilla tulkinnoilla. Kertojaäänänen turvallinen ohjaus katkeaa²⁰, kun tonttu hylätään.

20) Ahava 2023, 42–43

Mestaritontun seikkailuiden ensimmäinen osio kertoo Mestaritontun lähdöstä maailmalle ja Suosaarelle, toinen osa Mestaritontun ja prinssi Yönsilmän operaatiosta pelastaa Saraste-prinsessa, ja osa päättyy Satulinnaan paluuseen. Mestaritontun katoamisen jälkeen tuleva kolmas osio kertoo kuinka Saraste-prinsessan veli Aamuruskon prinssi pelastaa Päivikki-prinsessan. Tämä on irrallinen loppuosuus ja samalla täsmällinen toisinto, kummallinen encore Mestaritontun viime vaiheista toisen osan prinsessanpelastusoperaatiossa prinssi Yönsilmän kanssa (jossa prinssi kuitenkin on suurimman osan ajasta vangittuna noidaksi pukeutuneena Lohikäärmeen vankilassa Mestaritontun hoitaessa itse pelastamisen). Levysoitin menee ikään kuin rikki Mestaritontun palatessa Satumaan linnaan, kun tulevaisuudelta katoaa potentiaali murtaa ennakko-olettamukset Mestaritontun alistuessa kohtaloonsa.

Mestaritonttu meritokraattisessa maailmassa

Meritokratia on malli, jossa jotkut ihmiset suljetaan ulos, jos he eivät ole tarpeeksi hyviä. Alun perin termin kehitti Michael Young teoksessaan *Meritokratian nousu* (1958) kuvaukseksi dystopiasta, mutta nytemmin termi on muuttunut ihanneyhteiskunnan malliksi. Meritokratian vastaesimerkkeinä nähdään usein nepotismi ja plutokratia, eli että eniten maksavat tai oikeat suhteet omaavat saisivat korkeat asemat, työ- ja koulupaikat. Kun vaihtoehdot ovat näin huonot, meritokratia näyttäytyy hyvänä. Se on silti eriarvoiselle todellisuudelle oikeutuksen antava malli, joka tunnustaa, että maailma on hierarkinen, mutta jonka ratkaisu pohjautuu uskoon mahdollisuuksien tasa-arvosta, jota ei ole olemassakaan. Meritokraattisen ulossulkemisen ongelmia ovat esimerkiksi koulutuksen periytyvyys. Meriitit alkavat kasaantua ylisukupolvisesti. Meritokratia alkaa ulottaa ansaitsemisen periaatetta myös osa-alueille, joille se ei kuuluisi, esimerkiksi kun hyvätuloisuus mahdollistaa paremman terveydenhuollon.²¹ Suomessa vaikkapa työväenluokkaisista taustoista taiteilijaksi ponnistaminen on vielä mahdollista, mutta maailmalla on yleisempää, että taiteilijana toimimiseen tarvitaan hyvin toimeentulevan perheen tai suvun taloudellinen tuki.

21) Elmgren 2020

Osoittautui, että Mestaritontun nokkeluus, vilpittömät pyrkimykset tai hyvä itsekontrolli eivät pystyneet päihittämään Mestaritontun sukutaustojen ohjausta, jottei tontun kohtalo tyytyä vahtimestarin pestiin tonttusukupolvien jatkumossa olisikaan ollut kiveen kirjoitettu. Mestaritonttu vaikutti lahjakkaalta yksilöltä, joskin tonttu oli myös jo vanha, mikä on anteeksiantamaton virhe huipputyösilöllisessä uusliberaalissa kapitalismissa. Toisaalta Mestaritonttu saattoi hyvistä ominaisuuksistaan huolimatta olla sittenkin varsin tavallinen, sopusuhtainen ja keskiverto tonttu, varsinkin kun pelkkä lahjakkuus ei jo kasautumaan alkaneiden meriittien maailmassa välttämättä johda menestykseen, mikäli esi-isät ovat viettäneet maltillisesti elämänsä tonttujen sammalkammioissa, eivätkä ole osanneet siirtää jälkikasvulle oikeanlaista sosiaalista ja kulttuurista pääomaa. Mestaritontun reiluus, kunnollisuus ja vilpittömyys saattoivat siten jopa toimia tonttua vastaan. Olisiko kuitenkin sellainen maailma parempi, jossa tonttujen olisi mahdollista elää omaehtoista elämää, vaikuttaa elämänsä puitteisiin ja työskennellä hyvissä olosuhteissa, vaikka he eivät välttämättä olisikaan parhaita, lahjakkaita ja täydellisiä, nuoria ja kauniita, valmiiksi tällaiseen asemaan tottuneita ja oikeiden tahojen perillisiä (eli Satumaan tapauksessa todennäköisesti kuninkaallisia)?

22) Lorde 1981 (1979), 99

Ajatus instituution muuttamisesta sisältä päin *mestarin työkaluilla*, (kuten Audre Lorde on tunnetusti asian ilmaissut²²), Mestaritontun linnaan paluuseen liittyvä ohut mahdollisuus muutokseen, on epätodennäköinen, mutta ajatuksena houkutteleva. Näitä kompromisseja näkee: huonosti järjestetty palkkatyö tai vastaava vakiintunut positio tarjoaa välttämättömän turvan ja vakauden, vaikka se aiheuttaisikin ahdistusta, väsymystä, arvostiriitoja tai sen, että itseään on muutettava pystyäkseen elämään tässä positiossa. Mikä toimisi lohdutuskeinona? Ehkä olisi mahdollista, että Mestaritonttu saisi sittenkin vielä arvostusta vahtimestarina? Yksilöllinen valinta henkilökohtaisesta vakaudesta oman jaksamisen tai omanarvontunnon kustannuksella ei kuitenkaan voi olla ainoa vaihtoehto saavuttaa turva. Täytyy löytää voima järjestäytyä, vaikka uusliberaali maailma haluaakin muovata meidät yksilösuorittajiksi. Miksi Mestaritonttu alun perin lähtiessään jätti ystävänsä Satulinnaan ja otti mukaansa uudet vaatteet ja hiekkaa?

Oma kokemukseni on ohjannut tulkintaani Mestaritontun seikkailuista, kerroinhan jo alkuun olevani Mestaritonttu. Omat pelkoni ja odotukseni valmistumisen jälkeisen tulevaisuuteni suhteen ovat varsin hahmottomia. En voi sanoa teitäväni, mikä minua odottaa, kuten ei Mestaritonttukaan tiennyt varustautuessaan matkaansa hiekkaa taskuissaan. Tiedän tietoni olevan vain jonkinlainen siivu koko totuudesta. Vahtimestarin paikalta on nimittäin vaikea nähdä koko satu(taide)maailmaa. Siinä määrin keskusteluni kollegoiden kanssa ja kuikuiluni Satulinnaan ulko-ovesta on auttanut, että itse ovesta kulkiessani jätän hiekan ja uudet vaatteet linnaan ja otan ystäväni mukaan.

Tarinassa viivähtänyt solidaarisuuden hetki Suosaarella tarjoaa nimittäin toivon kaipuiselle pienen mahdollisuuden ajatella, että tarinan kulku olisi voinut olla erilainen. Mitä jos Mestaritonttu olisi palannut selvittämään kärhämänsä noitien luokse Suosaarelle? Miten tarina olisi jatkunut Suosaaren pieniltä työpajoilta, soppakattiloiden ääreltä, Mossen lattiaaluukusta kuuluvan kurnutuksen säestämässä päivissä? Mestaritontun tulevaisuus olisi silloinkin ollut epävarma. Sääennusteet siitä, missä suhteessa poutapäiviä Suosaarelle olisi osunut, olisivat olleet sitä ylimalkaisempia, mitä kauemmaksi tulevaisuuteen ennustukset olisivat ulottuneet. Kuitenkin aika olisi ollut tärkeä suure tulevaisuuden hahmottelemisessa. Mitä kauemmin Mestaritonttu ja Sammaleinen olisivat saaneet harjoitella yhdessäoloa, vakiinnuttaa elämänsä tukevia järjestelmiä ja tukeutua solidaarisuuteen, sitä vahvemmat kantimet kaksikolla olisi ollut sääennustuksen antaessa myrskyvaroituksia.

Jälkikirjoitus

23) Leskelä-Kärki 2015

Aili Somersalo on vain vähän tunnettu, mutta tuottelias 1900-luvun kirjailija. Somersalon tuotannosta suuri osa on lasten ja nuorten kirjoja, erityisesti siksi, että 1900-luvun alun Suomessa fantasia-kirjallisuutta ja satuja pidettiin sopivana lajina ainoastaan lapsille. Fantastisen ja reaalimaailman välinen vuorottelu, aistilliset luontokuvaukset ja naispäähenkilöt ovat Somersalon kirjallisuudessa yleisiä elementtejä.²³ *Mestaritontun seikkailuiden* lisäksi Somersalon tuotannossa on muitakin kiinnostavia työn kuvauksia. Romaanissa *Ihante-toimisto* (1927) kuvataan ”solidia firmaa”, jonka palveluksessa on vain yksi työntekijä, jolle johtaja antaa luvan lukea työajalla viihderomaaneja. Somersalon tuotannossa on paljon nuorille tytöille suunnattuja sarjaromaaneja ja viihdekirjallisuutta (välillä julkaistuna pseudonyymillä Aune Sarkanen), joiden yleistymiseen vaikutti kasvava yleisö, vapaa-ajan lisääntyminen ja kirjapainotekniikan kehittyminen. Somersalo oli omana aikanaan arvostettu kirjailija, jonka teoksia julkaisi moni eri kustantamo (ainakin WSOY, Karisto ja Gummerus), joka palkittiin Topelius-palkinnolla ja joka oli aktiivisesti mukana paikallisessa kirjailijatoiminnassa ja järjestö-kentällä.²⁴

24) mt. 2015

Sittemmin suomalaisessa kirjallisuudenhistoriassa Somersalo on jäänyt vähälle huomiolle, Somersalon biografian kirjoittaneen Maarit Leskelä-Kärjen arvion mukaan näin on käynyt mahdollisesti siksi, että Somersalon tuotanto on niin monialaista ja hyppelehtii eri lajien välillä. Myöskään Somersalon elinaikana tunnustukset eivät näkyneet kirjailijan toimeentulossa, vaan hän sinnitteli arjessaan pienillä tuloilla ottaen vastaan kaikki työtarjoukset ja kädenojennukset. Saatuaan ystävänsä Anni Swanin myötävaikutuksesta taiteilijaeläkkeen, Somersalo kirjoittaa tälle: ”*Olen Teille suuresti kiitollisuuden velkaa, sillä jollette olisi silloin alussa nähnyt niin suurta vaivaa puolestani ja puhunut puolestani, niin en varmaankaan olisi saanut sitä eläkettä. Lämpimät kiitokseni. Olen vapautunut jostakin ikuisesti ahdistavasta, siitä, että on pakko kirjoittaa, kirjoittaa, kirjoittaa nopeasti ja paljon. Tietysti minä nytkin kirjoitan, mutta ilolla ja rauhallisesti. Ja hyvin mielelläni, tietäen, ettei peto juuri kohta syö minua, jos pidän tauon.*”²⁵

25) mt. 2015

Priskurant öfver fabriks tillverkningar

- N:o 122 **Esimerkkiartikkeli paperilla** 4:llä ovaalilla mallitapauksella, läpim 1365 mm, pituus 1130 mm. Täydessä kunnossa. Hinta pyydettäessä.
- N:o 123 **Esimerkkiartikkeli paperilla** kuvauksella kennosta, läpim 1356 mm, pituus 1130 mm. Täydessä kunnossa. Hinta pyydettäessä
- N:o 141 **Painotuote (liite i)** 24 kpl. 4:llä sarakkeella, 4:llä kirjasimella, 2:lla painotekniikalla, pituus 210 mm, leveys 302 mm. Täydessä kunnossa, postitettavissa. Hinta pyydettäessä.
- N:o 150 **Pienoismalli** Alkuperäisesti Elannon pääkonttorin räystääs, sittemmin kakluuni malli 139. Mittakaava 1:10

ERITTELY

Erään kartonkitehtaan piipusta singonnut partikkeli hiihti hyvää vauhtia sillä nykyisin kaakojuuhenruskealla ilmakehän osuudella, jossa oltiin jo lähellä avaruutta mutta visusti vielä aineen maailmassa. Alempana Taivaassa talikynttilät piirsivät paisuvaa nokivanaa ukkosen kynnyksmatolle.

Pakkanen kulki keuhkojen prässiin , onteloon painui sinne hengityksen mukana kerälle kihartuen. Aurinko ei ollut tullut päiviin vanuistaan, aamupäivä taittui lakanapyykin sisään ohueksi kuin liivatelehti. Oli päätettävä odottaa vielä seuraavaa viikkoa.

Räystäällä, verkkaista liikettä lainehtivien aamuisten katujen yllä, vanha madonna asetteli tassunsa vesikourulle ja ammensi aamupesunsa tarpeiksi pellin mutkaan jäänyttä hulevettä. Alhaalla pölyä kiiruhti kulman taa.

i.				
1/1	Tuuli kampasi	ruovikon harjasta		kun
1/2	„ „	kaislikon „ „		kun
1/4	„ „	rytin „ „		kun

Kyytöt karkasivat joulukuun yönä navetasta ja hukkuivat jäihin kymmenen (10) metrin päähän rannasta. Kyytöt matkasivat meren suoleen (&) ja pesiytyivät sinne tukokseksi.

	LIETTEITÄ			vähempi
N:o	1/1 astia	1/2 astia	1/4 astia	määrä
104, 106, 107				
109, 110	0: 65	0: 67	0: 70	0: 72
101, 102, 103				
105, 108	0: 75	0: 77	0: 70	0: 82

Lietteen kimmokkeesta alkoi rantaviivan juhla
 ” ” harras ”
 ” ” anaalinen ”

marssitahdissa soi hautajaismusiikki. *Kauempana labdella pärskähti kun stratosfääristä alas syöksynyt jyvä rikkoi veden pinnan. Värisevässä heijastuksessa taivaan sijaan tähtisilmänä tarkkailit maailmaa sinä, opinnäytteen lukija .*

1) Tuomisalo 2023 (2024)

Tehtaana olemisesta

Valtava mehupilli, tehtaanpiiput

Tampereen yksi itäisimmistä asuinalueista on nimeltään Holvasti. Kukaan tamperelainen, joka ei satu asumaan itäisimmässä idässä, esimerkiksi Holvastian naapurissa Leinolassa, ei tiedä, missä Holvasti on, tai että Holvasti on ylipäätään olemassa. Entisen junaseisakkeen tuntuville liian väljässä aikaikkunassa rakentuneella hiljaisella asuinalueella on kioski ja ulkoilureittejä. Keväisin omakotitaloyhdistyksen ilmoitustaululle ilmestyy kaksi lappua ja ojien pajuihin kissat, mitä voi pitää jo jännittävien tapahtumien sarjana.

Lähistöllä on Vehmaisten pienteollisuusalue, jonka lakeuden editse kulkiessaan Sammon valtatie näivettyy Vestonkaduksi. Sammon valtatie on kilometrien mittainen Tampereen laskimo, joka alkaa Kalevankankaan harjanteen häntäluulla nököttävältä Prismalta ja kuihtuu idässä mitänsanomattomaksi t-risteykseksi juuri Holvastissa. Kun Sammon valtatieä lasketteli itään vanhalla rutisevalla Saab 96:lla, juuri Vehmaisissa pienteollisuusalueen ohi ajaessa, vielä vuonna 2017 saattoi nähdä tasangon keskisalkona mahtavan mehupillin. Ihmettelin lapsena valomainostoimijan silmiinpistävää mainostolppaa. Nytemmin mehupilli on purettu.

Ympäristö, johon kasvoin, oli pienteollisuudelle kaavoitetun alueen kuve, kaupungin uloimpien laitojen maastot, kaukaisuuteen päättyvä horisontti, tamperelainen preeria, keskivihreäksi maalatut aaltopeltihallit, niiden lähellä uinuva pientaloalue, jonka autotalleissa tuoksui tavallisimmat liuottimet. Taidegrafiikan opetusalueen painosali oli sinne saapuessani esteettisesti tutun aluetta rosteripinnoitteen, kuluneine työkaluineen, letterpresseineen ja niine tilpehöö-

reineen, joiden todellinen käyttötarkoitus on oikeasti jotain tiettyä (lääkäriin työkalu asiakkaan nielun tarkastelemiseksi siten, että kieli on mahdollista työntää näköyhteyden tieltä pois,) mutta joilla on siltäkin huomattu olevan monipuolisesti muitakin käyttötarkoituksia (väriaineen sekoittaminen akryylimediumiin). Liittyvätpä lapsuuteni suloisista muistoista kalastamani näyt ja tunnut siihen, että päädyin muutamia vuosia takaperin työskentelemään taidegrafiikan parissa tai eivät, näissä näkymissä esiintyy töihini usein uiskentelevia elementtejä. Eräs keskustelukumppani pystyi minua sukkelammin verbalisoimaan motiivini perusolettamuksen: ettei ole kummallista, että tamperelainen kirjoittaa tehtaista.

Tämä teos katsoo ikkunasta, kun sää kerrallaan putoaa Merihaan ylle

Kuvan Keväässä esillä ollut teoskokonaisuus, opinnäytteen taiteellinen osa, operoi säpäleisen narratiivin ja kerronnallisten vihjeiden avulla ja esitti tätä kautta toisinnon kuvan ja tekstin yhdistämisen suhteettomuudesta. Kaksi julistemaista ja suurta vedosta *Käyttämisen ohje ja kulutus* (N:o 122) sekä *Fiktio ja funktio* (N:o 123) roikkuivat niille rakennetussa puisessa kehikossa, joka muistutti etäisesti tienvarsimainosten ja -kylttien paljaaksi jääneitä rakenteita. Kakluunin pienoismalli *Fabrik* (N:o 150) oli tehty punomalla valkeaa paperia kaakelireliefiä muistuttavaksi pinnaksi. Valkeaa uuninrunkoa kiersivät nuutatut paperiset koristelistat, vaaleansininen uuninjalustassa ja keskivihreä hormin kapeneman kohdalla. *Enkelinä, tehtaana, tuottavana yksilönä* (N:o 141) oli neljään palstaan taitettu vedos, jolle rytmittyi lyhyt proosaruno, joka kertoi enkelin olemuksesta, ryhdistä, hauiksista ja kiiltoasteesta, sekä siitä, että enkeli näyttää poissaolevalta. Sen vieressä oli *Hintaluettelo tehtaan valmisteista*, vedos, jossa luetteloitiin teoskokonaisuuden muut teokset viitaten niihin tuotenumeroilla, mitoilla ja myyntikunnoilla. Luettelon alta alkoi toinen proosaruno. *Erittely*-nimisessä runossa kerrottiin kuinka “*Erään kartonkitehtaan piipusta singonnut likapartikkeli*” päättyy stratosfäärin ylempiin kerroksiin. Runon mittaan laskeudutaan alemmas ja alemmas Taivaasta räystäiden tasolle, lopulta rikotaan veden pinta ja jatketaan matkaa hukkuneen kyyttölauman mukana meren suoleen. Luettelon ja *Erittelyn* vieressä on kansikuvamainen kuivaneulamukaelma Arabian tehtaan vanhasta kakluunimallista numero 139¹, jonka päällä pieni koristeen tai enkelin oloinen hahmo soittaa pitkää torvea.

1) Arabia 1914, 68

Teoskokonaisuuden visuaaliset elementit ja tekstit toimivat omilla ehdoillaan ja puhuvat osittain toistensa ohitse. Kokonaisuuden tarjoamaa tarinaa ja yksittäisten teosten välisiä yhteyksiä täytyy nyhtää esiin pikkuhiljaa, kuin olisi päätynyt toiminnasta poistuneelle, ruohottuneelle palosammutintehtaalle ja alkanut penkoa hiljentyneeseen ja tunkkaisen hajuiseen tehdassaliin taakse jäänyttä esineistöä. Miten kananmunakenno liittyy asiaan, miksi se toistuu? Mikä on kartonkituotteiden ja kakluunien suhde? Teostekstiinkin tuntuu vuotaneen osa teoksesta, kun siinä kerrotaan esimerkiksi kuinka ”on kolmihaaraisen tikun vuolentaa, on mikä tahansa kysymys, johon haetaan vastausta pienestä yksiköstä sitä toistamalla, on yksittäiskappaleen auraattisuus, ornamentti, sepitteenpätkä, joka leijailee ilman kertojaa avaruudessa ja nauraa omalle onnunnalleen.”

Teoskokonaisuudessa kuvien irrallisuus saa kokijan kiinnittymään tekstin maailmaan, sen visuaalisuuteen ja aistillisiin mielikuviin. Tekstin maailma on kuitenkin ikään kuin piilossa teoksessa, sillä tekstien lukeminen vaatii katsojalta sen ylimääräisen vaivannäön, että hän yrittää päästä teoksesta perille. Runo piiloutuu luetteloksi muotoiltuun serigrafiavedokseen kuin ornamentit rakennuksiin, fiktiivinen maailma ikään kuin koristaa sitä maailmaa, johon me olemme sidoksissa: näyttelykävijä viljasiilon ylimmässä kerroksessa lukee jyvistä ja enkeleistä Kolya Kotovin *opus phase iii*-teoksen sirisevien moottoriaänien, muiden ihmisten kahistelun ja alhaalla Sörnäisten rantatiellä eteenpäin raahautuvan liikenteen ympäröimänä.

Teokseen sisältyvä teksti kertoo fiktiivisestä tehtaasta, jonka voi ajatella olevan tekijä itse, (ovathan tehtaan tuotteet sattumalta taiteilijan näyttelyyn tekemät teokset) tai kuka tahansa moderni työntekijä. Tehdas ei kuitenkaan ole läsnä, eikä teksti anna vihjeitä siitä, mikä tehdas on kyseessä, mitä tämä tehdas täsmällisesti tuottaa. *Erittely*-runossa mainitaan ”eräs kartonkitehdas”, mutta onko kyseessä sama tekijä-tehdas? Ja mikäli olisi, miksi luetteloissa ja pienoismalleissa esitetään tuotteena kakluunit? Kakluuni toimii jälleen jonkinnäköisenä kerrostuneena pienoismetaforana tehtaalle. Ulkomuoto on sama, pitkulainen hahmo, savuava piippu, polttouunissa aine kärventyy tuhkakiekuroiksi, mutta millä hinnalla? Taivaalle levittyvät pienpartikkelit muuttavat stratosfäärin kaakaojauheenruskeaksi, ja enkelit vetävät selkä lysesä röökä.

Taukoamaton pöhötys, punaisena loimottavat uuninkyljet ja puksuttava hormi ovat kuvauksia tehtaasta, työstä, johon samastua työntekijänä finanssikapitalismissa kaukaa ja jälkijättöisesti. Työssä ei ole nimittäin olemassa preesenssiä, läsnäoloa, vaan pirstaloituneessa ajassa itseä, maailmaa ja muita katsotaan joko futurissa (suunnitelmat, tuleva työ, optimointi, kelkassa pysyminen) tai imperfektissä (”olipahan taas kvartaali”, apurahaselvitykset, arviointi).

Taiteen ja työn yhteensovittamattomuuksista

Kollektiivinen käsitys siitä, mitä pidämme työnä, on muuttunut aikojen saatossa ja voi siksi muuttua jatkossakin. Varhaisessa fordismisessa tehdastyössä työ oli suorite. Työtä oli siis mahdollista tehdä, iltapäivän puolella työn tulokset näkyivät jo maltillisen kokoisena naula- tai säilykepurkkikasana, mitattavana ja havaittavana, maailmallisena ja olemuksellisena asiana. Näin ei tietenkään ole enää, mutta tavaroiden haamu, ”todellisen työn” ideaali, sekä itsensä ja osaamisensa tuotteistaminen kummittelee läpi työtä määrittelevän yhteiskunnallisen ajattelun.

Satojen vuosien aikana palkkatyö on kohdannut murroksen toisensa perään, viimeisinä vuosikymmeninä olosuhteiden heilahtelut ovat lisääntyneet kiihtyvään tahtiin. Aikoinaan taylorismi muunsi työkaluihin liittyvän tietotaidon varannoksi, joka piti siirtää työn- teon kokonaiskuvan ja tuotannon luovan salaisuuden kanssa työtä hallinnoivan tahon haltuun ja estää näin työntekijöiden mahdollisuus soveltaa tai edes ajatella työtänsä.² Tehokkuus syrjäytti palkkatyöstä merkityksen, taidon ja nautinnon.³ Sittenkin työnteko on kiinnittynyt aina vain abstraktimpiin asioihin, tiedon soveltamiseen, hallinnointiin ja sääntelyyn. Nykyisellään palkkatyö on irtoamassa kokonaan arvosta. Lisäarvo ja pääoman kasvu on siirtynyt finanssimarkkinoille, jolloin reaalitaloudessa tapahtuva työ muuttuu yhteiskunnallisesti merkityksettömämmäksi ja toisaalta moni sellainen asia, mikä lasketaan palkkatyöksi, ei toimi enää tarpeen logiikan mukaan, vaan on riippuvainen finanssimarkkinoiden liikkeistä.⁴

Mitä tämä tarkoittaa? Pääoman kasvu ei liity enää tehtyyn työhön, jolloin yhä harvemmin on mahdollista parantaa omia elinolosuhteitaan työtä tekemällä. Työtä on myös tarjolla vähemmän kuin ennen,⁵ mutta tuottavuutemme on korkeampaa kuin koskaan.⁶ Työ kiinnittyy yhteiskunnallisen mittakaavan ja työllisyystaulukoiden lisäksi intiimimpiinkin merkityksiin, sillä työn kautta on mahdollista ansaita arvostusta ja kokea olevansa yhteiskunnan osa.⁷ Pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden sosiaaliturvamallit on rakennettu niin, että turva on riippuvaista työstä, jolloin työn kautta ansaitaan rakenteellinen elämänvakaus. Työ näyttää myös merkittävässä roolissa päästövähennystavoitteiden saavuttamisessa ja ympäristön materiaalsiin reunaehtoihin mukautumisessa, sillä ihmisperäinen ilmastonmuutos on saanut alkunsa ihmisten toiminnasta, usein siis ihmisten tekemästä työstä.⁸ Fossiilisten polttoaineiden käytön

2) Siltala 2004, 24;
Sennett 2002, 31
3) Hickel 2021, 75

4) Trenckle & Lohoff 2021, 112

5) Tsing 2020, 20
6) Hickel 2021, 155

7) Voswinkel 2011, 273–275

8) Järvensivu & Toivanen 2018,
44–45

siivittäjä intensiivinen laajentuminen, tuotantoketjujen monimutkaistuminen ja palkkatyön irtautuminen tarpeesta talouskasvun nimissä on johtanut enenevässä määrin myös turhan työn, ja jopa tuhoavan työn syntyyn. Olemme astuneet käänteiseen harhaan, jossa aiemmin työläiset ovat luoneet lisäarvoa pomoille, mutta jossa nykyään pomot luovat työn ihmisille, jotta ihmiset eivät olisi arvottomia.

Kun tässä maailmassa taiteilija kävelee aamulla, aamupäivällä, keskipäivällä, iltapäivällä, illalla tai ehkä yöllä työhuoneelleen aloittaakseen työt, alkavatko työt, joihin pätee edellinen kuvaus? Vai jonkinlainen toinen työ?

Taiteellinen työ on jotain, josta on vaikea muodostaa vedenpitäviä väitteitä tai kokonaiskuvaa, siksikin että työskentely taiteilijana on usein taiteilijakohtaista. Missään ei määrätä, mitä taiteilijan tulisi työhuoneellaan tehdä sinne saavuttuaan ja kaadettuaan kuuman kahviveden suppiloon. Osa taiteilijoista on mennyt ja hylännyt työhuoneenkin, ja lähtenyt kävelylle palaamatta sieltä neljän seinän sisään. Kuraattori ja historioitsija Lars Bang Larsson on muotoillut kaksi täysin vastakkaista ja samanaikaisesti pätevää kantaa kirjoittaessaan taiteesta työnä ja ei-työnä: Taide on työtä, koska työ on keskeistä minkä tahansa elollisen subjektin olemassaololle läpi historian. Taide voidaan nähdä vaivannäköinä sosiaalisessa ja kulttuurisessa maailmassa ja sen tuloksena on taiteilijasta irrallinen ja siten autonominen työ, ehkä teos. Kuitenkin taide ei ole työtä, koska taide kieltäytyy ja muodostaa vastarintaa osallistumiselle työhön ja tuotantoon. Taide ei ole sitä, mikä on jo olemassa tai tämän olemassa olevan asian representaatio, vaan taiteen olemassaolo on vasta saamassa alkunsa, taide on jotain, mikä on tuloillaan.⁹

9) Larsen 2012, 20–23

Työhön, eli rahan ansaitsemiseen, on sen sijaan alkanut liukua taiteelle ominaisia asioita. Työ on muuttunut rajallisesta ja erillisestä arkitoiminnosta taiteen tapaan avoimeksi, ja määrittämättömäksi asiaksi, prekaariksi kokemukseksi.¹⁰ Työhön kuuluu myös nykyään itsensä toteuttaminen ja luovuus. Vaatimus sekä itsensä toteuttamisesta että luovuudesta työssä on vahvistanut olettamusta siitä, että työ on kilpailua.¹¹ Kun hegemoniaksi yleistyi käsitys, että työ joustavuudellaan vapauttaa, ei ole tarpeellista enää puhua työstä tai sen puitteista kriittisesti, vaan keskittyä itseyrityksellisesti valjastamaan kaikki henkilökohtaiset ominaisuutensa valteiksi työmarkkinoilla pärjäämiseksi, eli menestymiseksi, eli itsensä toteuttamiseksi. Dynamiikka on jo niin vakiintunut, että luovuutta (ja sen synonyymeja, kuten innovatiivisuutta,) vaaditaan kaikilla aloilla meijeristeistä mikrotukihenkilöihin, eikä siinä ole mitään outoa, vaan luovuus on muuttunut minkä tahansa kilpailukykyisen työntekijän perusominaisuudeksi.¹²

10) Larsen 2012, 17

11) Trenckle & Lohoff 2021, 135

12) Shvartzberg 2015, 181

13) Trenckle & Lohoff 2021,
107–108

14) mt. 108–109

Saksalaisen kirjailijan ja kapitalismikriitikon Norbert Trencklen mukaan työ on pakon muoto, joka hallitsee kapitalistisia yhteiskuntia. Työtä on kuitenkin käsitettävä historiallisesti erityislaatuisena kategoriana, jota ei ole olemassa kaikissa yhteiskuntamuodoissa, eli se ei ole niin absoluuttista ja välttämätöntä kuin rakenteemme meilleväittävät. Työ on yhteiskunnallinen periaate, joka pitäisi määritellä uudelleen, mutta myös korvata uudella käytännön muodolla. Trencklen ja Ernst Lohoffin perustaman *Krisis*-ryhmän mukaan tavoitteen tulisi olla se, että yhteiskunta ei tee enää työtä, mutta tuottaa sen, mitä tarvitsee.¹³ Työhön kapitalistissa yhteiskunnissa liittyy *ulossulkeva ominaisuus*, joka tarkoittaa sitä, kuinka tavaramuodon ja rahan ansaitsemisen muodon ulkopuolelle jäävät asiat eivät saa toimintana yhteiskunnallista tunnustusta, eli ne eivät lukeudu työn piiriin. Ulossulkeminen aiheuttaa suurta epävarmuutta ja heikkoja (työ)oloja. Esimerkiksi hoivaa ei saada lukeutumaan työn sisäpiiriin, vaikka sille pyrittäisiin laskemaan rahallinen hinta argumenttien vahvistamiseksi. Sen sijaan, että hoiva, taide, ylläpito tai korjaaminen pyrittäisiin saamaan työn piiriin tuottamalla tietoa ja argumentteja näiden alojen rahallisesta arvosta, Trencklen ja Lohoffin mukaan työn pakkoluonnetta ja sen ulossulkevaa ominaisuutta tulisi käsitellä.¹⁴ Taide näyttäytyy yhtenä oleellisena kokeilukenttänä tälle uudelleenmäärittelylle ja vaihtoehtojen kuvittelemiselle, sillä tämän tasoinen muutos tuntuu käsittämättömältä. Silti: *Kollektiivinen käsityksemme siitä, mikä on työtä, voi muuttua.*

Tehtaista ja nostalgiasta

Tehdas työn tarkastelemisen elementtinä tai lähtökohtana ohjaa ajatuksia tavarain, tarpeen ja objektin suuntaan, suoritteeseen, partikkelina oloon, liukuhinnan osasena olemiseen. Työ tehtaassa on myös lähtökohdiltaan epädigitaalista työtä, jotain, mikä vaatii tilaa, eikä tule kokonaan vapautumaan aineellisuuden asettamista vaatimuksista. Työsuoritteet, tarpeistot, laitteistot ja prosessin kuljetus vaatii tehdassalin verran tilaa. Valssaaminen tapahtuu valssaamossa. Tehtaat ovat tiiviisti myös taiteen tekemisen taustoissa. Kun teollistuneet yhteiskunnat siirsivät tuotantonsa kasvun imperatiivin mukaan halvan työvoiman, eli työehtojen polkemisen tuottamien laajenemismahdollisuuksien maihin (ja aiheuttivat masatyöttömyyttä alkuperämaissaan), murros sai samat yhteiskunnat siirtymään kohti palvelutaloutta sekä siitä eteenpäin. Taiteilijat muuttivat ullakkohuoneistoistaan hylättyihin tehtaisiin ja tuotantolaitoksiin ja syntyi New Yorkin loftit.¹⁵ Lopulta taiteen institutiot muuttivat perässä laivanvarustamoihin, viljamakasiineihin, köysitehtaisiin ja panimoihin Suomessakin, ja tämäkin opinnäyte esitettiin entisessä viljasiilossa.

15) Molesworth 2023, 51

Mielikuvat tehdastyöstä eivät ole mairittelevat. Tehtaat ovat toimineet kapitalismille ominaisen kasautumisen välineenä. Kun varallisuus keskittyy, sitä kertyy yli tarpeen. Tämä ylimääräinen varallisuus mahdollistaa uudet investoinnit, joista saadut tuotot saavat varallisuuden kasautumaan entisestään. Tehtaat ovat olleet klassisia malleja tälle käytännölle. Tehtaanomistajat ovat voineet maksaa työläisille vähemmän palkkaa, kuin mitä näiden päivittäin tuottamien tuotteiden arvo on. Palkan ja tuotetun arvon välinen erotus on lisäarvoa, joka muuttui tehtaanomistajien sijoitusomaisuudeksi.¹⁶ Kun tehtaanomistaja investoi kasvuun, vaikkapa uuden teknologian muodossa, investointi tuleekin työntekijöiden maksettavaksi heidän omalla työllään, kun työn tehostumisen takia tuottavuusvaatimuksia samalla nostetaan. Kasvu ja innovaatiot eivät siis tarkoita sitä, että töitä voitaisiin tehdä paremmissa olosuhteissa tai nopeammin, vaikkapa niin, että työntekijöiden vapaa-aika lisääntyisi. Kasvu on historiassa johtanut aina parannusten sijaan lisälouhintaan.¹⁷

16) Tsing 2020, 84

17) esim.
Maunuksela 2023, 206;
Hickel 2021, 156–157;
Deamer 2015, 7

Mitä tehdasmuodon uudelleenkuvittele voisi pitää sisällään? Näin on jo tehty, esimerkiksi thessalonikilaisessa saippuatehtaassa, kun vuoden 2008 talouskriisi sai lainarahalla pyörineet kreikkalaiset yritykset aaltoina romahtamaan ja omistajat hylkäämään kiinteistönsä, katoamaan ja jättämään palkat maksamatta. Tällöin työntekijät valtasivat tuotantolaitokset ja pyörittivät niitä nyt osuuskuntamuotoisesti sopien päätöksistään yhdessä. Tehtaat ovat irtautuneet sähköverkosta ja vuokrasuhteista.¹⁸ Uudelleenkuvittele ei siis välttämättä tarvitse painottua sanalle *uusi* siinä mielessä, että kuvittelun pitäisi pitää sisällään jotain ennennäkemätöntä. Osuuskuntamuoto on yleistä erityisesti taiteilijoiden keskuudessa, ja muodosta olisi todennäköisesti saatavissa enemmänkin irti.

18) Anagnostou 2021 &
Mitrousi 2021

Tehdastyön ajattelemisen kutsuu itsessään nostalgian tunteita. Menneisyyttä ovat tunnistettava, etu- ja sukunimen omaava työnantaja tai työ ilman vuokratyö- ja kilpailutussuhteita. Aikanaan tehtaan siivoajatkin olivat tehtaan työntekijöitä siinä missä koneinsinööritkin. Tehtaat ja muut suuret työnantajat saattoivat jopa osallistua valtion tapaan hyvinvointiyhteiskunnan infrastruktuurien rakentamiseen, kun työntekijät nähtiin sijoituksena, joiden hyvään elämään säädyllisten olojen muodossa kannatti panostaa, Suomessa aikanaan etenkin kommunismin pelotteen myötävaikutuksesta. Tehtailla oli omaa asuntotuotantoa, kouluja ja saunoja.

19) Boym 2001, 41–55

Kulttuurintutkija Svetlana Boym on esitellyt jaon entistävään ja pohdiskelemaan nostalgiaan ilmiön ymmärtämiseksi.¹⁹ Tämän jaon tarkastelua, sekä nostalgian tutkimusta on edelleen jatkanut ulkopolitiittisen instituutin tutkijaprofessori Antto Vihma teoksessaan *Nostalgia – Teoria ja käytäntö* (2021). Nostalgia on moderni perustun-

temus ja äärimmäisen huomionarvoinen ilmiö esimerkiksi siksi, että sillä on vahva sidos autoritäärisen populismin ja sitä kautta äärioikeiston tämänhetkiseen nousuun länsimaissa. Boymin jako entistävään ja pohdiskelevaan nostalgiaan tarkoittaa yksinkertaistettuna, että on olemassa taantumuksellista, vetoavaa ja tietyissä määrin vaarallista entistävää nostalgiaa, joka yleensä pyrkii palauttamaan vanhat hyvät ajat takaisin. Tämän ohella on olemassa ”*kotiinpaluun mahdottomuuden*” ymmärtävää pohdiskelevaa nostalgiaa, jolle kipu, kaipaus ja lohtu voi olla olemassa rinnakkain.²⁰ Boym esittelee ajatuksen nostalgisesta toisinajattelusta, jonka avulla olisi mahdollista löytää nostalgian kriittinen ja luova potentiaali jopa sieltä, minkä osa tuomitsee triviaaliksi ja haitalliseksi.²¹ Mitä syntyisi ajatuksesta, jossa tehdas olisikin jotain autonomisempaa, jossa vaikkapa taiteilija-työläinen voisi määrätä omasta työstään, saunoa työkavereidensa kanssa ja työskennellä sekä luovasti, että luottavaisesti? Millainen olisi taiteilijan kokoinen tekijä-tehdas?

20) Vihma 2021, 11–12, 195, 242

21) mt. 246, Boym 2007

Hyvä esimerkki nostalgisesta tulkinnasta on Richard Sennettin kuvaus tuotannollisesta työskentelystä teoksessa *Työn uusi järjestys – Miten uusi kapitalismi kuluttaa ihmisen luonnetta* (2002). Sennettin mukaan rutiiniin ei teollisen kapitalismin alkuaikoinakaan vielä suhtauduttu nuivasti.²² Työvaiheet etenivät ennakoitavasti ja hyvässä järjestyksessä. Työllä oli rytmi, jossa toisto mahdollisti kokeilun: mitä tapahtui muuntelemalla, nopeuttamalla ja hidastamalla tiettyä toimintaa, miten eri materiaalit vaikuttivat toimintaan, entä toisen käyttötavan kehittäminen? Vain toistamalla ja opettelemalla saattoi rakentaa silmän ja käden välille ymmärryksen, jossa aivot ja ajattelu eivät enää näytelleet pääroolia. Nostalginen toisinajattelu astuu kuvaan, kun huomioidaan, että historiallisen tehdastyön kontekstissa yllä esitetty kuvaus on tietysti idealisointi. Tekijällä ei ollut mahdollisuuksia vaikuttaa etenkään teollisen kapitalismin edetessä omaan työhönsä, esimerkiksi siihen, millaista mekaanista toistoa harjoitti ja kuinka paljon. Työn loputtomana toistuva luonne taltutti tekijänsä.²³ Muun muassa tätä tarkoittaa Boymin ”*kotiinpaluun mahdottomuus*”, jossa kotoisuuden tunne on sitä, että kaikki on niin oikein, oikeilla paikoillaan ja kuten kuuluu, siten ettei sitä tarvitse edes selittää ääneen. Kotia ei ehkä enää ole, ja työ, jolla on rytmi, katkeaa lopulta aina johonkin.

22) Sennett 2002, 30

23) mt. 35–36

Vastauksia kriittiselle suhtautumiselle työntekoon ei löydy banaalista teollisuusromantiikasta tai asioiden idealisoinnista ne kontekstistaan eristäen. Vastauksia voisi alkaa syntyä silloin, kun alkaa edetä pohdinnassaan koskien sitä, miten käytännössä olisi mahdollista järjestää työskentely niin, että voisi rakentaa silmän ja käden välille yhteyden, jossa aivot ja ajattelu eivät näyttele pääroolia. Mitä syntyy siitä, että pääsee sinne, missä rutiiniin ei suhtauduta nuivasti? Missä tapahtuu toistamalla opettelua? Missä on hyvä järjestys?

Työ hyperobjektina

24) Trenckle & Lohoff 2021, 122

Keskustelussa työstä on helpointa olla epädogmaattinen, ja ajatella, että taide voi olla työtä, vaikka ei tavoittelisikaan taiteelle markkina-arvon kautta tunnustusta. Sanaa *työ* ei pidä yrittää poistaa, mutta siinä tavassa, jossa työstä keskustellaan itsestäänselvyytenä, muodostuu tietynlainen yhteiskunnallinen tila. Sen sijaan, että kaikki pitäisi pyrkiä hahmottamaan työnä, yhteiskunnalla pitäisi olla käsityksiä erilaisista toiminnoista. Työ voi olla tärkeää, vaikka se ei liittyisikään rahan ansaitsemiseen.²⁴ Tämä kritiikitön tapa käyttää termejä ”neutraalisti” ja vähän miten sattuu, hankaloittaa myös esimerkiksi tämän esseen kirjoittamista, koska termit luisuvat jatkuvasti toisiinsa.

Voi saada kuvan, että olisin työtä vastaan. Itseasiassa haluaisin tehdä töitä, todennäköisesti paljonkin. Olen puuhakas luonne, mutta haluaisin tehdä työni rauhassa. Haluaisin ymmärtää työtä, jotta tämän opinnäytteen johdannossa siteeratun Helen Molesworthin sanoin, tietäisin päivän päätteeksi tehneeni tarpeeksi työtä. Olen vuosien saatossa löytänyt erilaisten tekstien äärelle, joiden sisällöt kauhistuttavat minua, mutta jotka ovat antaneet ohjenuoria nykytolan ymmärtämiselle, ja työkaluja siihen, että saan itse itseni kiinni sisäistetyistä tehokkuus- ja ansaintavaatimuksista sekä hillittömästä pörräämisestä, joka ei sovi rauhalliselle luonteelleni.

Ajattelen, että kriittisen tiedon lisäksi minun tulisi oppia tietämään työ tavalla, joka on siitä lukemista ja kirjoittamista lähempänä konkretiaa. Tiedänpö mitä on työ? Teen sitä paljon, enkä tunnu saavan siitä otetta. Hallinnoin tietomalleja, suunnittelen kauppalistoja ja sanallistan hakemuksiin projektini vetoavaan muotoon. Miksi arkinen aherrus karkaa? Miksi ystävän onni hänen tullessa valituksi uran kannalta harvinaiseen ja erityiseen projektiin muuttuu minulle tiedoksi häviöstä kilpailussa, ja miten olen voinut huijata itselleni olevani mukamas vilpityn ihminen? Haluaisin liimata papereita yhteen ja ihastella väriyhdistelmiä, punoa pullataikinasta pyrstötähden ja kirjoittaa luennon kostoksi. Auttaisivatko nämä askareet minut lähemmäs tietoa työstä, jos toistaisin ja harjoittelisin toimiani niin pitkään, etten enää voisi olla tietämättä?

Työ on jotain osittain käsittämätöntä ja suurta. Brittifilosofi Timothy Morton on kirjoittanut hyperobjekteista, jotka ovat kokonaisuuksia, jotka sijoittuvat ajassa ja paikassa niin laajalle alueelle, että niitä on vaikea ajatella tai käsitellä. Esimerkiksi ilmastonmuutos

25) Puikkonen 2023, 121

tai tämän esseen mukaan työ ovat hyperobjekteja. Työ, niin käsitettämättömänä entiteettinä, kuin se tällä hetkellä on, vaikuttaen niin laajasti ja verkottuneesti kuin se vaikuttaa, ei ole kohdattavissa minään tietynä hetkenä tai tietyssä paikassa, vaikka sen vaikutus ulottuu joka puolelle maapalloa, jokaiseen hetkeen, myös niihin yhteiskuntiin, jotka eivät näe työtä samalla tavalla kuin länsimaisessa kapitalismissa. Vaikeus hahmottaa erityisen laajoja ilmiöitä näkyvät niin politiikan kuin taloudenkin alueilla.²⁵

Tämä riittänee syyksi väittää, että vaikka *Kuvan Keväässä* esillä olleesta teoskokonaisuudesta ei ole mahdollista lukea kaikkea tässä esseessä edellä kerrottua, teoksessa esiintynyt fiktiivinen tehdas läsnä- ja poissaolollaan tai omakuva tehtaana ja tuottavana yksilönä alkaa tahkota tätä esiteltyä hyperobjektia, työtä, ja siihen kuuluvaa käsittämättömyyttä. Työn ollessa niin laaja kuin on, tahkoaminen on se mihin yksilö (ainakin tässä tapauksessa) lopputyönäyttelyssä pystyy. Mitä tämä kuvitteellinen yritys, kuvitteellinen kartonkitehdas, vai sittenkin kuvitteellinen kakluunitehdas saa aikaan? Mitä minä yritän tässä lopputyöprojektissa maailmalle sanoa? Mitä tämä tehdas täsmällisesti tuottaa? Kuten tekstissä aiemmin todettiin, minne katosivat merkitys, taito ja nautinto tehokkuuden astuessa kuvaan?

26) Puikkonen 2023, 122

Intialainen kirjailija Amitav Ghosh on tarttunut Mortonin hyperobjektin käsitteeseen kirjallisuuden, ja spesifimmin romaanin, keinoja ja rajallisuuksia tutkiessaan. Miten kirjallisuus tunnistaa ja kuvailee hyperobjekteja? Ghosh on esittänyt teorian, jonka mukaan ei ole sattumanvaraista, että hiilidioksidipäästöjen noustessa samanaikaisesti tarinat, joita kerromme, ovat jopa pakkomielteisesti keskittyneet ihmisyyksilön identiteetin pohtimiseen. Moderni ajattelu on sekä pannut alulle kasvun imperatiivin, että muuntanut ajan kehitykseksi ja jatkuvaksi liikkeeksi eteenpäin. Samalla modernin ohjaama ajattelumme on kääntynyt pois päin kollektiiveista niin kirjallisuuden, taiteen, kuin yksilöllisyyttä korostavan politiikan ja taloudenkin saralla. Kykymme käsitellä moninaisia, laajoja ja yhteisiä ilmiöitä on heikentynyt tarinoiden ja narratiivien kavennuttua yksilöllisiksi kehityskertomuksiksi ja seikkailutarinoiksi, jossa maailmaa voi hahmottaa vain yksilön rajallisesta perspektiivistä.²⁶

Fiktio ymmärryksen välineenä

27) Varto 2017, 84

Työn käsittämättömyys, työ hyperobjektina, työ niin neutraaliksi vakiintuneena mielettömyytenä on ilmiönä, tunnemaastona ja todellisenä olosuhteena niin laajaa, että uutta filosofista, taiteellista ja kaunokirjallista ajattelua kaivataan ymmärtämistemme tueksi. Juha Varto kirjoittaa teoksessa *Taiteellinen tutkimus* (2017) fiktiosta menetelmänä: kuinka fiktion etu on, että ”se on koe erään esioletuksen, erään rajauksen mahdollisuudesta ollakin pätevä”²⁷ Itse ajattelen, ettei tämän pätevyuden tarvitse tarkoittaa, että saadaan aikaan toteutuskelpoinen lopputulos, ratkaisu tai ennenkokematon havainto, vaikka niinkin joissain tapauksissa voi olla. Itse pidän oleellisempina lauseen sanaa ”koe”, sillä kokeilu lisää ymmärrystämme.

Eräänlainen koe muodostuu jo siitä, kuinka *Kuvan Kevään* teoskononaisuuden teksti ja symbolimaiset elementit viittaavat ristiin toisiinsa suostumatta muodostamaan helposti ymmärrettävää, suunnitelmallista tai hallittavaa kokonaiskuvaa. Teos laajenee kolmiulotteiseksi hankkeeksi. Teos sijaitsee fyysisesti osana ryhmänäyttelyä siilon ylimmässä kerroksessa, jonne joutui varta vasten kiipeämään. Teoksen sijainti korosti samaa vertikaalia asentoa, joka myös teoksen sisällä *Erittely*-proosarunossa muodostaa tapahtumien kululle rakenteen. Lukija kuljetetaan ilmakehästä alas kerros kerrokselta räystäälle, veden pinnan läpi ja aina meren suoleen tehtaan piipusta sinkoutuneen likapartikkelin aloittaessa tapahtumien kulun.

Vertikaalisuutensa lisäksi teos muodostaa itseensä sisäisen liikkeen, tilan. Teoksen viittausjärjestelmä voisi olla liikettä tehdassalien välillä. Kuvitellaanpa tämä: tuosta tilallisesta liikkeestä muodostuvan tehtaan työnohtajana toimii huonoryhtinen enkeli. Taannoin enkeli esiintyi täsmällisesti runoksi rytmittyneenä neljällä palstalla, mutta muutettuaan tähän esseeseen, sen muodon alkaessa nyt falskata, enkeli ottaa haltuunsa ne aiheiden kuljetukset, jotka ovat sinun tätä lukiessasi päässeet muodostumaan erilaisten ilmiöiden ympärille.²⁸ Enkelillä on pääsy laajasti ja verkottuneesti kaikkiin hetkiin kaikissa paikoissa, joka puolelle maapalloa. Kaikkiin yhteiskuntiin.

28) Enkeli ottaa haltuunsa myös lähdeviitteet, eikä asiassa ole napisemista. Sinun on jatkettava nähdäksesi mitä hetkellinen fiktiivinen yliote akateemisen oloiseksi verhoillussa esseessä saakaan aikaan. Milloin käy niin, että voi hyväksyä kaiken olevan kokeilua presidenttitydestä permanenttiin? Kaikki voi muuttua.

29) Väkijoukossa yläpuolel-
lamme poukkoilee hattuja kuin
popcorneja.

30) Myös enkeli viittaa toisiin,
jotka ovat saaneet suunvuoron
ennen häntä. Tässä Tsing 2020,
37.

31) mt. 20

Enkeli ottaa paukut irti asiamuodon posahtamisesta palasiksi. Kuvitelma menetelmänään enkeli aloittaa pienellä palopuheella. Sen sijaan, että hänen aiempi asumuksensa, em. teos olisi tutkinut sitä, onko dissosiatiiivinen, etäältä seuraava ote ja säpäleisyys osa työelämää vai eikö se ole, ja tällä asettelulla tarjoaisi oletuksen tarkasteltavaksi, teos on, juuri niin, fiktiota. Tämän fiktion lomaan on mahdollista tarjota yllättäviä elementtejä virittämään meitä uudelleenkuivittelun, luovan ajattelun ja fantasian taajuudelle.²⁹

Fiktio on prekaaria, se on hyvä, käyttökelpoinen sana, jonka ryöstöviljely ei ole päässyt läheskään huippuunsa. Prekaarius tarkoittaa sitä, että olemme alttiita toisille. Ennalta-armaamattomat kohtaamiset muuttavat meitä, emme hallitse tilannetta, emme edes itseämme. Emme voi luottaa yhteisömmme vakaaseen järjestykseen, vaan tempaudumme muuttuvaisiin sommitelmiin, jotka pistävät uusiksi sekä meidät että toisemme. Kaikki, myös selviytymiskykymme on jatkuvassa muutostilassa.³⁰ Tämä on uusi ja outo maailma, vaikka olemme kuulleet asioiden tolasta jo monet kerrat, tiedämme siitä. Emme vain ole kykeneviä sisäistämään näin raakaa muutosta. Meidän on edelleen jatkettava tämän maailman tutkimista, etsittävä sen ääriviivoja ja sen tehdäksemme, venytettävä kuvittelukykyämme.³¹ Kukaan ei osannut aavistaa jotain näin käsittämätöntä tapahtuvaksi, vaikka meistä jokainen on äärimmäisten epätodennäköisten yllätysten tuotos ja maailman perusluonne on käsittämättömyys!

Enkeli kuukahtaa. Monta isoa lausetta messuttavaksi. Väsymys on varsin jatkuva asiointi, eikä enkeliä itseään haittaa se, että hänen toimintakykynsä on viime vuosisadan tapahtumien takia alentunut merkittävästi. Enkeli raapaisee tulitikkua ja sytyttää uuden röökin pienen tauon merkiksi. Onneksi teoksessa esiintyy kaksi hahmoa, enkelin lisäksi Madonna. Mikä on tämän kaksikon suhde, joista toinen on juuri istahtanut röökitautille ilmeisen väsyneenä ja toinen loiskuttelee hilpeästi aamun sarastaessa kattokassismaiseen tapaan vapaana kaupungin räystäiden korkeudella? Kaksikon yhtäaikainen ja erillinen läsnäolo on allegoria monen asian yhtäaikaisen olemassaolon mahdollisuudelle. Enkeli on työläinen ja Madonna, vanha kannattelijä ja uhrautuja, on ehkä jo jäänyt eläkkeelle? Kuollut? Miksi madonnalla on tassut? Madonna on noussut räystäälle kadoksiin seurailemaan maailmaa. Tässä on osa siitä näkymästä, joka räystäältä avautuu. Se on lähikuva.

Lähikuvaa hallitsee ihmeellinen väri, jokin sellainen arkinen, rauhanpunaruskea, jota näkee usein, mutta johon harvoin kiinnittää huomiota, ellei se tällä tavalla pääse valtaamaan alaa. Silloin muistaa, millaista vauhtia ja voimaa onkin jossain niin tutussa. Lähikuvassa on iso pariovi, joka on selkeästi ollut pitkään teljettynä, mutta nyt lehdet ovat ammollaan. Ovesta näkyy sisään suureen eteiseen, jossa ihmiset riisuvat takkejaan ja niistävät neniään, tervehtivät jo toisiaan, sillä he ovat tulleet paikalle selkeästi hoitaakseen yhteisiä asioita. Joku taittelee auki paperin ja joku toinen kiemurtelee laukun hihnan alta. Muutamat vaihtavat suukkoja, ja kadun yli ovelle kiiruhtaa hieman jo myöhässä ollut ihminen, joka onneksi ehti kuin ehtikin mukaan. Tänään aloitetaan työt ja perustetaan yhdessä oma³²

32) Näkymän reuna on tässä, emme aivan näe mitä tulevaisuus pitää sisällään.

Futuuri

Ystäväyyden työhuone – unelmakartta

Pyotr Nalitchin kappale *Overseas* alkaa seuraavasti:

*While my heart burns, my brains earns money (money)
Money for me and my friends, (yeah)
money for me and my friends.
When the money's over
I start dancing, I start singing. (Why? Why? Why?)
'Cause dancing is the secret of my good mood and (yeah)
dancing is the secret of my good mood.*

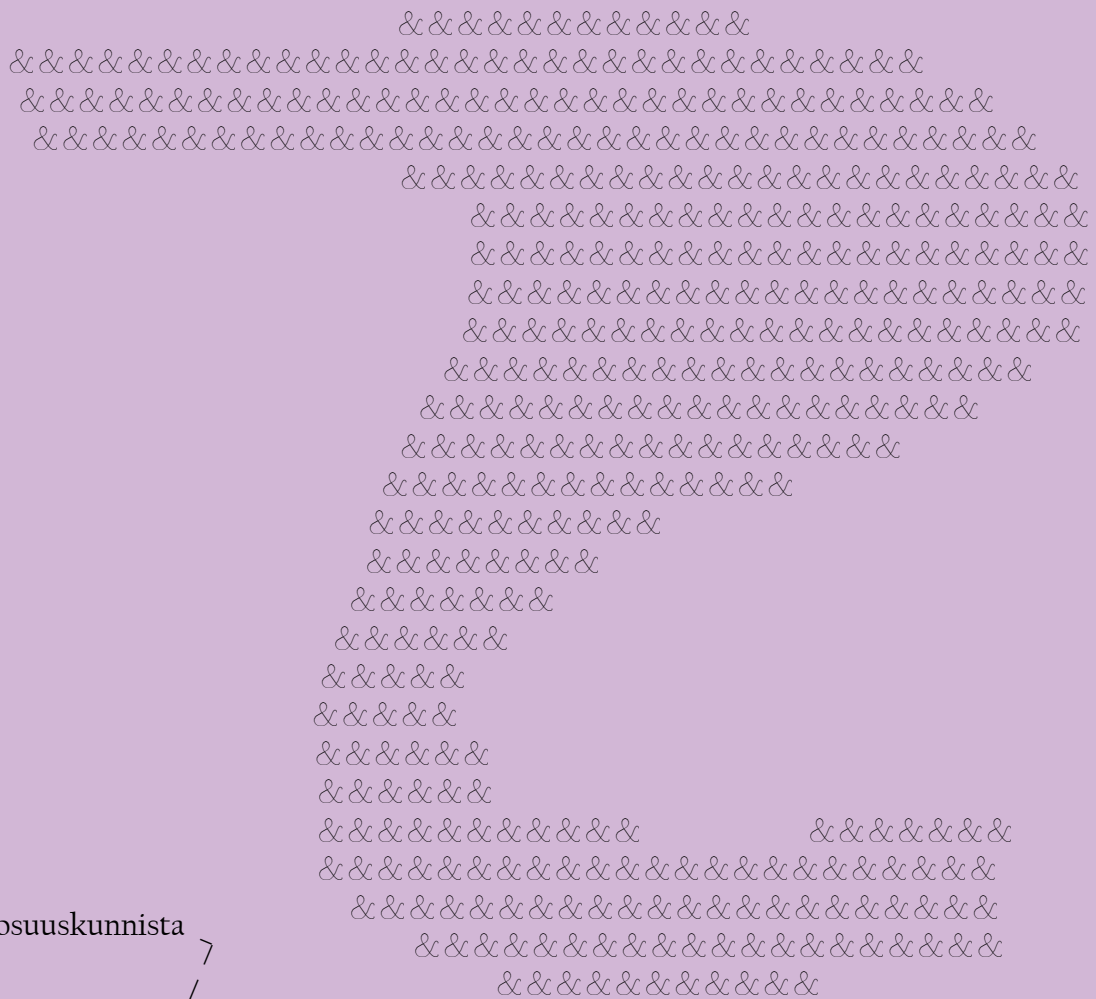
Kun covid-pandemian alkuaikoina keväällä neljä vuotta sitten yhteiskunta sulkeutui ja liikkumisrajoitukset astuivat Suomessa hetkellisesti voimaan, huomasimme, että siinä määrin, kun saatoimme tehdä suunnitelmia, olivat kaikki suunnitelmat tyhjiä. Ennakoitavuus ja sulkeutuneisuus, rajattu piiri, kadotti arjesta satunnaisuudet, hassut umpimähkäisyydet.

Kun ihmisiä haastattelee heidän urahistorioistaan, ja kysyy, mitä he täsmällisesti ovat tehneet edetessään elämässään tähän pisteeseen, he kertovat outoja tapahtuneen. He eivät ikinä olisi osanneet ajatella päätyvänsä tähän pisteeseen tällaisilla kierrevolteilla ja tällä tavalla, oikeastaan täysin heistä riippumattomien tapahtumakulkujen vaikutuksesta. He eivät osaa antaa järkeviä neuvoja.¹

2) Tein tämän kirjallisen- ja viimekeväisen taiteellisen opin- näytteeni välissä arkkitehtuurin diplomityön, jossa haastatelin neljää arkkitehtia ja yhtä kuvataiteilijaa hauskan työn mahdollisuudesta.

Nopeatempoisessa työelämässä on vaikea luoda syviä vuorovaikutteisia luottamussuhteita. Joustavuuden, lyhytjänteisyyden ja jatkuvan muutoksen maailmassa muutoksiin pitää suhtautua huolettomasti. Jatkuva ennakoimattomuus saa ihmiset kokemaan ajelhtivansa. Ajan uudenlainen jäsentyminen kapitalismissa tarkoittaa, että meidän epävarmuutemme ei ole syntynyt mistään historiallisesta katastrofin uhasta, vaan se nousee kapitalismin omista jokapäiväisistä käytännöistä.²

2) Sennett 2002, 21

3 asiaa osuuskunnista

Osuuskunta muistuttaa osakeyhtiötä, mutta sen tehtävänä ei ole tuottaa voittoa, vaan edistää jäsentensä toimeentuloa ja hyvinvointia.

Osuuskunnan jäsenmäärä ja osuuspääoma eivät ole ennalta määrättyjä, mutta perustajia tulee olla vähintään kolme. Osuuskunnan jäsenyys ei estä työttömyyspäivärahan saantia, mikäli osuuskunnassa on vähintään seitsemän jäsentä (jolloin kunkin osuus on alle 15 prosenttia).

Osuuskunnan jäsenet eivät kuitenkaan ole velvollisia ottamaan yrittäjäeläkevakuutusta (YEL), vaan ovat TyEL-vakuutuksen eli työntekijän eläkevakuutuksen piirissä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että osuuskunta mahdollistaa jo nykyisellään yrittäjämuotoisen tulonhankinnan ilman palkansaajan työttömyysturvan menettämistä.¹

1) Koivulaakso et al. 2010 59-71

n. 15 m²/hlö, ainakin yksi ikkunaseinä, vesipiste ja tarpeeksi pöytäpinta-alaa, varastointi, vetolaatikoita, tulostin

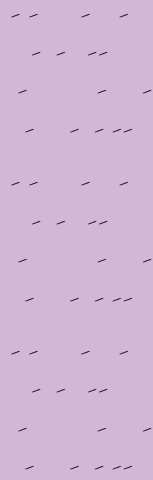
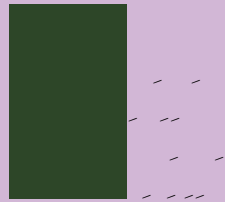
Jonkinlainen toimiva tilahierarkia: vetäytymis-/projekttila, esimerkiksi studiovisiittien pitämiseen (mahd. taukokeittion yhteydessä?), myös tilaa levittäytyä (yhteiskäyttötila/-pöydät, valokuvaus, asoiden katsominen erillään). Oma pöytäpaikka/nurkka, henkilökohtaisten tavarojen järjestys.

Mikäli tila soveltuisi studionäyttelyiden pitämiseen, siitä isoa plussaa

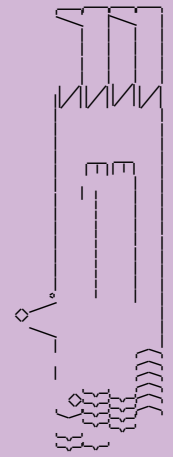
Järkevän mittaisten kulkuyhteyksien päässä, mutta kuitenkin niin, että päivään syntyy siirtymä, jonka avulla on helpompi jättää työt työhuoneelle.

Destituutio tarkoittaa vaihtoehtoisten omien rakenteiden luomista, jonka myötä instituutiot tehdään lopulta tarpeettomiksi.

“Että jos halutaan destituoida yliopisto, meidän on luotava omia paikkoja tutkimukselle, jotka on elävämpiä kuin ne mitä nykyisellä yliopistolla on tarjota. Jos me halutaan destituoida oikeuslaitos, meidän on opittava sovittamaan meidän kiistat keskenämme, kehitettävä sille joku menettely, tehtävä tarpeettomaksi nykyinen tuomiovalta”²

Yhteisresurssit

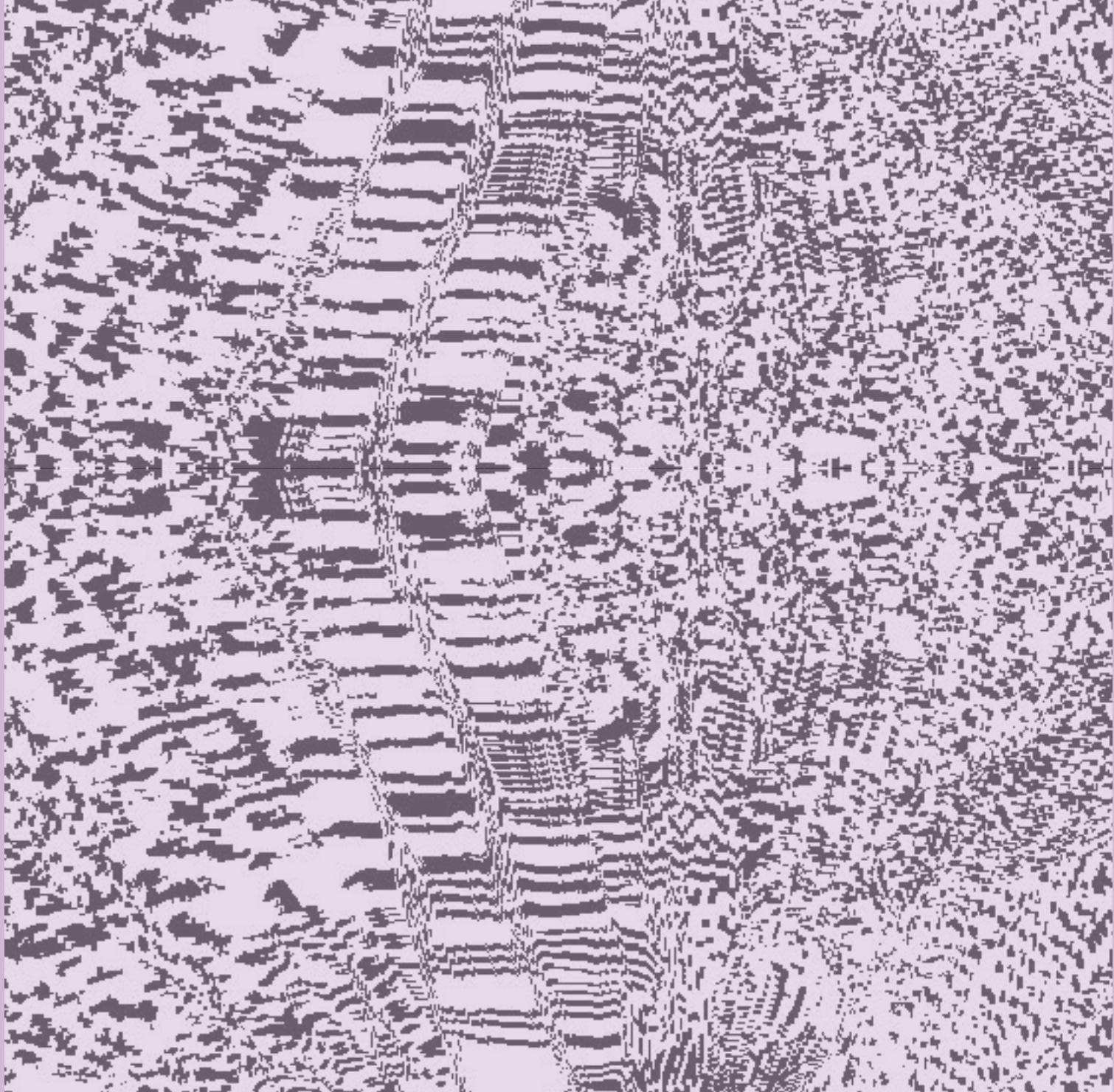

Se, että tilat olisivat toimivat yhteiskäytön kannalta tuntuu tärkeältä, Mimma haluaisi prässin ja unelma olisi erillinen likaisen (puu)työskentelyn tila, jossa olisi mahdollisuus esim. sirkkelöidä (tehdä kehyksiä, yksinkertaisia puutoita).

Tärkeimmältä tuntuu järjestellä vakaat olosuhteet työskentelylle pitkällä ajankänteellä: joku taloudellisesti kestävä ratkaisu, työyhteisö, sellainen juttu, johon voi, haluaa ja uskaltaa panostaa. Tärkeämmältä, kuin saada itselleen nyt tosi hyvät tilat yhteistoiminnan mahdollistamana, tuntuu se, että saa rakennettua sellaista yhteistyötä ja systeemiä (työnjako, kommunikaatio, ilmapiiri), joka pidemmän päälle mahdollistaa vakaat oltavat ammatillisesti.

Henkilökohtaisesti on valmis panostamaan ensin yhteistoiminnan kehittämiseen, esim. pistämään omaa taiteellista työtä sivuun vaikkapa intensiivisen ekan puolen vuoden panostuksen aikana. Tärkeimmältä tuntuu saada aikaan sellainen paikka, (sekä fyysinen, että yhteisö) joka tuntuu hyvältä.

Mimma ajattelee alkuun haettavan apurahan olevan panostus työhuoneen perustamiseen, jonka ohessa työhuoneeseen osallistuvilla ihmisillä olisi sivussa rahasumma esim. puolen vuoden vuokrien maksuun. Tänä aikana jonkinlaista tuloa (esim. vuokratoimintaa) alettaisiin kehittää, jotta työhuoneen taloushommat on kestäväällä pohjalla, ekana tavoitteena nollille pääsy, siitä ehkä sitten tulevaisuudessa plussan puolelle jääminen.

Paljon ystäviä
Hauskoja töitä

Kirjalliset lähteet

Ahava, Selja 2023 ”Sanomatta jätetyn äärellä – Aukot ja poissaolo tekstissä” teoksessa ”Rakennenautintoja” Selja Ahava & Emmi Puikkonen. Kosmos. Helsinki 39–60

Allardt, Erik 1983. ”Sociologia I” WSOY. Porvoo

Anagnostou, Makis 2021. Makis Anagnostoun haastattelu 15.9.2021 ”Tavoitteena on luoda vallattujen tehtaiden järjestelmä, joka olisi oma taloutensa – vastarinnan järjestelmä” teoksessa ”Eurooppa kieltäytyy työstä työstä – Haastatteluja ja vallitsevan työn kritiikkiä” 2023. Poser, Lasse; Raivio, Ilona; Salonen, Henri et al. Khaos Publishing. Helsinki. 75–77

Bloor, David 1997. ”Wittgenstein, Rules and Institutions” Routledge. Lontoo

Brunila, Mikael; Saarinen, Vilja; Sandell, Valter 2023. ”Kuulumme toisillemme – kirjeitä ja kirjoituksia ystävyden politiikasta” Kahos Publishing. Helsinki.

Boym, Svetlana 2001. ”The Future of Nostalgia” Basic Books. New York.

Boym, Svetlana 2007. ”Nostalgia and Its Discontents” The Hedgehog Review 9 (2). 7–18. Virginia.

Deamer, Peggy (toim.) 2015. ”Architect as worker – Immaterial Labor, the Creative Class and the Politics of Design.” Bloomsbury. Lontoo

Gronow, Antti 2006. ”Instituutiot taloustieteessä ja sosiologissa: pragmatistinen kritiikki” *Sosiologia* 43 (2), 93–106. Westermarck-seura. Tampere.

Herbert, Martin 2016. ”*Tell Them I Said No*” Sternberg Press. Berliini.

Hickel, Jason 2021. ”*Less is More. How degrowth will save the world*” Windmill Books. Lontoo.

Järvensivu, Paavo & Toivainen, Tero 2018. ”Miten järjestää työ ja työllisyys ekologisen jälleenrakennuksen aikakaudella?” teoksessa: ”Rapautuvan palkkatyön yhteiskunta.” toim. Suoranta, Anu & Leinikki, Sikke. Vastapaino. Tampere. 44–61

Kontio, Riikka 2023. ”*Taas saa hävetä: Taiteilijan häpeä laimenee hyväksyvällä kohtaamisella ja ammatissa toimimisen edellytyksiä parantamalla*” Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu. Turku.

Koivulaakso, Dan; Kontula, Anna; Peltokoski, Jukka; Saukkonen, Miika; Toivanen, Tero 2010. ”*Radikaaleinta on arki*” Into. Helsinki

Larsen, Lars Bang 2012. ”*The Paradox of Art and Work*” teoksessa ”*Work, work, work – A reader on Art and Labour*” toim. Cacilia Widenheim et al. Sternberg Press & Iaspis. Berliini.

Löytty, Olli 2012. ”*Välimuodon estetiikkaa*” teoksessa: ”*Mitä essee tarkoittaa?*” toim. Johanna Venho. Savukeidas. Turku. 75–90

Maunuksela, Klaus 2023. ”*Arvottomat*” teoksessa ”*Eurooppa kieltäytyy työstä – Haastatteluja ja vallitsevan työn kritiikkiä.*” Poser, Lasse; Raivio, Ilona; Salonen, Henri et al. Khaos Publishing. Helsinki. 203–215

Michaels, Caroll 2001. ”*How to Survive and Prosper as an Artist – Selling Yourself without Selling Your Soul*” Henry Holt and Company. New York.

Mitrousi, Effrosyni 2021. Effrosyni Mitrousin haastattelu 15.9.2021 ”*Me olemme elämä esimerkki siitä, miten asiat voivat olla toisin ja miten asiat oikeasti pitäisi järjestää työelämässä*” teoksessa ”*Eurooppa kieltäytyy työstä työstä – Haastatteluja ja vallitsevan työn kritiikkiä*” 2023. Poser, Lasse; Raivio, Ilona; Salonen, Henri et al. Khaos Publishing. Helsinki. 95–104

Molesworth, Helen 2023. ”*Open Questions – Thirty Years of Writing About Art*” Phaidon. New York.

Puikkonen, Emmi 2023. ”Jalohaikara, saniainen, romaani” teoksessa ”Rakennautintoja” Selja Ahava & Emmi Puikkonen. Kosmos. Helsinki. 117–144

Sennett, Richard 2002. ”Työn uusi järjestys – Miten uusi kapitalismi kuluttaa ihmisen luonnetta” suom. Eine Kivinen & David Kivinen. Vastapaino. Tampere.

Shvartzberg, Manuel 2015. ”Focault’s ”environmental” power – Architecture and neoliberal subjectivization” teoksessa: ”Architect as worker – Immaterial Labor, the Creative Class and the Politics of Design.” toim. Peggy Deamer. Bloomsbury. Lontoo 181–205

Siltala, Juha 2004. ”Työelämän huonontumisen lyhyt historia” Otava. Helsinki.

Trecnkle, Norbert & Lohoff, Ernst 2021. Norbert Trencklen ja Ernst Lohoffin haastattelu 21.9.2021 ”Vapautettu yhteiskunta ei tee enää työtä” teoksessa ”Eurooppa kieltäytyy työstä työstä – Haastatteluja ja vallitsevan työn kritiikkiä” 2023. Poser, Lasse; Raivio, Ilona; Salonen, Henri et al. Khaos Publishing. Helsinki. 107–136
Teksti on luettavissa myös Komeetta-verkkojulkaisualustalta osoitteesta <https://komeetta.info/2023/11/24/kirjasta-eurooppa-kieltaytyy-tyosta-4-4-vapautettu-yhteiskunta-ei-tee-ena-tyota/>

Tsing, Anna Lowenhaupt 2020. ”Lopun aikojen sieni – Elämää kapitalismin raunioissa” suom. Anna Tuomikoski. Tutkijaliitto. Helsinki

Varto, Juha 2017. ”Taiteellinen tutkimus – Mitä se on? Kuka sitä tekee? Miksi?” Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu. Helsinki.

Vihma, Antto 2021. ”Nostalgia – Teoria ja käytäntö” Teos. Helsinki

Virén, Eetu & Vähämäki, Jussi 2011. ”Perinnöttömien perintö – Marx ilman marxismia” Tutkijaliitto. Helsinki

Voswinkel, Stephan 2011. ”Admiration without appreciation? The paradoxes of recognition of doubly subjectivized work” teoksessa: ”New Philosophies of Labour – Work and the Social Bond”. Toim: Nicholas Smith & Jean-Philippe Deranty. BRILL. Boston. 273–300.

Arabia Aktiefabrik Helsinki 1914. ”Priskurant öfver Arabia Fabriks Tillverkningar af Kakelugnar och Spisar – Hintaluettelo Arabian tehtaan kaakeliuuneista ja liesistä” Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot <https://digi.kansalliskirjasto.fi/pienpainate/binding/339734?page=1> Viitattu 19.2.2024

Elmgren, Heidi 2020. ”Meritokratia meriitteihin perustuvana ulossulkemisena.” Valtiotieteellinen yhdistys. Poliitikasta-internetsivusto. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/72796/Elmgren_Poliitikasta_201106.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu: 19.2.2023

Herranen, Olli 2020. ”Social Institutions and the Problem of Order A Relational Approach to Neo-Institutionalism through Social System theory, Social Constructionism, and Critical Ideology Theory” Tampere University Dissertations 213. Väitöskirja. Tampereen Yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/119092/978-952-03-1445-3.pdf> Viitattu 13.2.2024

Kankainen, Tomi 2007. ”Yhdistykset, instituutiot ja luottamus” Väitöskirja. Jyväskylän Studies in Education, Psychology and Social Research 326. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/18730/9789513930967.pdf> Viitattu 13.2.2024

Leskelä-Kärki, Maarit 2015. ”Somersalo, Aili.” Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Viitattu 22.1.2024

Lorde, Audre 1981 (1979). ”The Master’s Tools Will Never Dismantle Master’s House” teoksessa ”This Bridge Called My Back” toim. Cherrie Moraga & Gloria E. Anzaldúa. Kitchen table: Women of Color Press. Newe York. https://monoskop.org/images/2/2b/Lorde_Audre_1983_The_Masters_Tools_Will_Never_Dismantle_the_Masters_House.pdf Viitattu 19.2.2023

Ruusuvirta, Minna; Lahtinen, Emmi; Rensujeff, Kaija & Leppänen, Aino 2023. ”Taiteen ja kulttuurin barometri 2022 – Taiteilijoiden hyvinvointi” Cuporen verkkojulkaisuja 72. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. <https://www.cupore.fi/julkaisut/taiteilijoiden-tyohyvinvointi/> Viitattu 8.2.2024

Kuvaluettelo

(58 / 59)

- vi – xii Dokumentaatiokuvia taiteellisen opinnäytteen installoinnista *Kuvan Kevät* -näyttelyssä. Kuvat otettu aikavälillä 9.–22.5.2023.
- 2 – 5 Erittäin lähelle zoomattuja rajauksia sivun 53 valokuvaparista
- 9 *Kaupunki*, digitaalinen kuva MS Paintilla, 2017
Tulitikut, digitaalinen kuva MS Paintilla, 2019
- 10 *Suo II*, digitaalinen kuva MS Paintilla, 2018
Suo I, digitaalinen kuva MS Paintilla, 2018
- 29 Erittäin lähelle zoomattu rajaus sivun 53 valokuvaparista
- 30 – 31 Lähikuvia *Hintaluettelo tehtaan valmisteista* -vedoksen kuivaneulapii-
roksesta
- 32 Osa *Hintaluettelo tehtaan valmisteista* -vedoksen kuivaneulapii-
roksesta
- 52 Dokumentaatiokuvapari taiteellisen opinnäytteen installoinnista *Kuvan Kevät* -näyttelyssä. Kuvat otettu aikavälillä 9.–22.5.2023.
- Etu- ja takakannen, sivun iii ja *Ystävyyden työhuone -unelmakartta* -kuvaliitteen kuvitukset on tehty *Anthony*-fontilla, jonka on suunnitellut vuonna 2021 Sun Young Oh *Velvetyne*-kollektiivista.

Kaikki kuvat: Mimma Tuomisalo.

Muut lähteet

(59 / 59)

Tuomisalo, Mimma 2023 (2024) *Erittely* -proosaruno teoksessa *Hintaluettelo tehtaan valmisteista*. Taideteos.

Tekstin loppu muuttuu aina esityskontekstin mukaan. Alkuperäisessä vuonna 2023 esitetyssä teoksessa runon viimeiset sanat ovat ”sinä, näyttelykävijä”. Tässä opinnäytteessä, vuonna 2024: ”sinä, opinnäytteen lukija”.

Mimma Tuomisalo
2024

